

UNIVERZITET U NIŠU
PRAVNI FAKULTET

Integrativni kapacitet Evropske unije
(master rad)

Mentor
Prof.dr. Slaviša Kovačević

Student
Goran Matošević
Broj indeksa: M045/17-0

Niš, 2018.

SADRŽAJ

I. UVOD	1
II. INSTITUCIJE EVROPSKE UNIJE	3
2.1. Glavne institucije	5
2.2. Pomoćne institucije	12
2.3. Specijalizirane agencije	13
III. PROCES STABILIZACIJE I PRIDRUŽIVANJA	14
3.1. Slučaj RH	15
3.2. Slučaj RS	16
IV. KOHEZIJSKA POLITIKA I EU FONDOVI	17
4.1. Kohezijski fond	19
4.2. Evropski fond za regionalni razvoj	20
4.3. Evropski socijalni fond	21
4.4. Evropski poljoprivredni fond za ruralni razvoj	22
4.5. Evropski fond za pomorstvo i ribarstvo	23
V. PRORAČUN EU I INTERGRATIVNI KAPACITET	24
VI. EU IZBORI I TEORIJA INTEGRACIJE	25
VII. ČIMBENICI SMANJENJA INTEGRATIVNOG KAPACITETA	27
7.1. Separatizam	28
7.2. Nacionalizam	29
7.3. Slučaj Katalonija	30
7.4. Slučaj Velika Britanija	35
VIII. DIJALEKTIKA KAO METODA UPRAVLJANJA INTEGRACIJOM	43
IX. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	44
X. POPIS KORIŠĆENE LITERATURE	49
XI. POPIS OSTALE ISTRAŽIVAČKE GRAĐE	54
XII. SAŽETAK I KLJUČNE REČI	55
XIII. BIOGRAFIJA STUDENTA	59

I. UVOD

Evropski prostor teritorijalno je podijeljen između više država (naroda). Postojanje više država (naroda) na jednom evropskom prostoru u prošlosti je imalo za posljedicu međusobno natjecanje ali i međusobne sukobe. Jedan od najtežih sukoba u prošlosti je drugi svjetski rat. Rješenje da se izbjegnju posljedice podijeljenosti je Evropska unija.

Tema ovog master rada je integrativni kapacitet EU. Integrativni kapacitet Evropske unije je jedno od obilježja političke zajednice nazvane unija, o kojem će ovisiti daljnja integracija i proširenje ovog oblika ujedinjenja evropskih naroda. Evropski narodi odabrali su svoj pravac ujedinjavanja kroz oblik Evropske unije. Osim mirnog rješavanja problema, ujedinjavanje naroda na geo planu omogućava jačanje i drugih elemenata društva poput sigurnosti, jačanje ekonomske snage, kulture, prometa, itd. Geo svijet je podijeljen i evropski narodi evropsku uniju trebaju i po pitanju rješavanja globalnih problema. Evropska unija je danas središnja točka iz koje evropski narodi zauzimaju stavove u geo odnosima prema drugim centrima geo moći. Evropska unija ima svoje vrijednosti. Da bi se postiglo ujedinjenje potrebno je vladati integracijom. Vladati integracijom uz imperativ u vrijednostima poput jednakosti i ravnopravnosti izazov je za EU, jer pojam vladanja podrazumijeva nadređenu i podređenu stranu, što jedno drugo isključuje.

Sukladno istraživanju Tema je podijeljena na više poglavlja, a ista započinju određenim tezama o kojima se raspravlja kako bi se iznašli određeni uvjeti za integrativni kapacitet.

Poglavlje INSTITUCIJE EU započeto je tezom da se integrativni kapacitet EU nalazi u Institucijama EU i da iste raspolažu određenim integrativnim kapacitetom na temelju svog sastava te kroz definirane ovlasti u osnivačkim Ugovorima. PROCES STABILIZACIJE I PRIDRUŽIVANJA osniva se na tezi da je to put prema izgradnji integrativne veze između države (naroda) koji želi stupiti u članstvo EU i ostalih članica EU. KOHEZIJSKA POLITIKA I FONDOVI EU. U ovom poglavlju postaviti će se teza o vezi između kohezijske politike i EU fondova sa „različitosti“ između država članica, i da li se u „različitosti“ nalazi integracijska veza između država članica. Evropski narodi jesu različiti, ali između sebe trebaju postići onoliko „jednakog“ koliko je potrebno za uspješnu integraciju u jednu zajednicu. Previše „različitog“ ne ide u prilog zajedničkom življenju, a pogotovu različit društveni standard kojeg u svakodnevnom životu „osjeća“ bilo koji pripadnik naroda države članice. Dovođenje „sličnosti“ i „različitosti“ u vezu sa integracijskom vezom koja se formalno može vezati sa „potpisanim Ugovorima“,

predstavlja dublji pogled na proces integracije država članica EU. U poglavlju PRORAČUN EU I INTERGRATIVNI KAPACITET postaviti će se teza da novac ima svojstvo integracijske veze, a da EU proračun predstavlja „posredno sredstvo“ u integraciji EU. Zamisao da se u analizi povežu EU izbori sa teorijom(ama) integracije (EU IZBORI I TEORIJA INTEGRACIJE) u okviru integrativnog kapaciteta EU osnovana je u konceptualizaciji da predstavnici europskih građana u europskom parlamentu predstavljaju „nedržavne subjekte“ koji zastupaju proeuropske interese i na taj način povećavaju stupanj integracije. U poglavlju ČIMBENICI SMANJENJA INTEGRATIVNOG KAPACITETA analizirati će se čimbenici smanjenja integrativnog kapaciteta kroz oblike separatizma i nacionalizma. Prikazati će se trenutno dva aktivna događaja kroz slučajeve Katalonije i Velike Britanije. Ako se pogleda dosadašnja struktura rada, rad je podijeljen u dvije cjeline. Prva cjelina se može kvalificirati u kratici „ZA EU“ a druga cjelina se može kvalificirati u kratici „PROTIV EU“. Znači, postoji stanje proturječnosti. Stoga se u poglavlju DIJALEKTIKA KAO METODA UPRAVLJANJA INTEGRACIJOM postavlja teza o „negiranju“ stanja „PROTIV EU“ koje se može kvalificirati kao dijalektičko upravljanje integracijom uz uvjet da se stanja „ZA EU“ i „PROTIV EU“ smatraju tezom i antitezom.

II. INSTITUCIJE EVROPSKE UNIJE

Ovo poglavlje započeti će se tezom da se integrativni kapacitet EU nalazi u Institucijama EU i da iste raspolažu određenim integrativnim kapacitetom na temelju svog sastava te kroz definirane ovlasti u osnivačkim Ugovorima.

Institucije EU osnovane su i regulirane Lisabonskim ugovorom. Činom prihvaćanja Ugovora, države članice prihvatile su i Institucije EU. Čin prihvaćanja Institucija je vrlo važan za funkcioniranje EU.

„1. Unija ima institucionalni okvir čiji je cilj promicati njezine vrijednosti, zalagati se za njezine ciljeve, služiti njezinim interesima, interesima njezinih građana i interesima država članica te osigurati koherentnost, učinkovitost i kontinuitet njezinih politika i djelovanja“.¹

Iz navedenog članka je razvidno da Institucije EU promiču vrijednosti i zastupaju interese koji su podijeljeni u tri grupe. Interesi EU, interesi građana EU i interesi država članica. Također, iz navedenoe definicije koja određuje ciljeve Institucija EU može se doći do zaključka da integrativni kapacitet EU ovisi o razini ostvarenih ciljeva i interesa, tj. što je veći stupanj ostvarenja ciljeva i interesa, to se povećava i integrativni kapacitet EU. S druge strane, što je veći integrativni kapacitet EU, povećava se i stupanj ostvarenja ciljeva i interesa. Ovako postavljene teze otvaraju pitanje, što prvo napraviti. Povećati stupanj ostvarenja ciljeva i interesa nekom drugom metodom ili povećati integrativni kapacitet EU i time stvoriti metodu povećanja ostvarenja ciljeva i interesa. U ovom radu zatupa se teza da se poveća integrativni kapacitet kojim bi se povećalo ostvarenje zadanih ciljeva i interesa. Ako se prihvatila ova teza, onda Institucije EU treba da djeluju sinergijski u definiranju i provođenju raznih politika. Količina sinergijskog djelovanja otkriti će koliki je integrativni kapacitet EU. „2. Svaka institucija djeluje u granicama ovlasti koje su joj dodijeljene u Ugovorima i u skladu s njima određenim postupcima, uvjetima i ciljevima. Institucije međusobno održavaju lojalnu suradnju“.²

Temeljem prethodno navedenog članka dolazi se do spoznaje da su ovlasti Institucija EU određene Ugovorima pa se može zaključiti da je „količina“ integracije u ovlaštenjima određena Ugovorima. Dalje, odredba da Institucije međusobno održavaju lojalnu suradnju dovodi u pitanje sinergijsko djelovanje Institucija na polju integracije. Što znači „lojalna“ suradnja? Zašto nije

¹ Ministarstvo vanjskih poslova RH, *Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, preuzeto 6.4.2018., <http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/pregovori/111221-lisabonski-prociscena.pdf>, članak 13.

² *Ibid.*

upotrebljen jasniji pojam? Zašto nije upotrijebljen pojam „integrativna“ suradnja? Spoznajom prethodno navedenog, postavlja se pitanje integrativnog kapaciteta Institucija EU na temelju međusobne „lojalne“ suradnje.

Ukoliko su Institucije EU podijeljene u definiranju i djelovanju oko pitanja integracije, onda je integrativni kapacitet EU manji. Sinergijsko djelovanje Institucija EU oko pitanja integracije povećava integrativni kapacitet EU. Ovdje se nameće pitanje koje dolazi od općeg pojma, pojma ujedinjenja. Može se na prvi pogled zamisliti, sve što Institucije EU ostvaruju, može se kvalificirati kao napor za integracijom pa stoga i nema potrebe raspravljati i dijeliti poslove Institucija EU. Međutim, postojanje parcijalnih interesa i ciljeva te različitost među narodima koji su u zajednici zvanj Unija, pokazuje da se svi poslovi Institucija EU ne mogu kvalificirati kao poslovi integracije. „Nacionalne interesne grupe lobiraju kod nacionalnih vlada ili se obraćaju direktno institucijama EU, a interesne grupe sličnih opredeljenja iz različitih država članica udružuju snage u lobiranju kod Komisije, radnih grupa Saveta i članova EP“.³ Znači, izazov za ujedinjenje je postojanje parcijalnih interesa. Ovdje se mogu izdvojiti pojmovi koji će se u zaključnim razmatranjima vezati: integrativni kapacitet, interesi, ujedinjenje.

³ S. Hicks, *Politički sistem Evropske unije*, Beograd, 2007., Službeni glasnik, str. 27.

2.1. Glavne institucije

Podjela Institucija na glavne, pomoćne i specijalizirane agencije nastala je tumačenjem Lisabonskog Ugovora, a ispitati će se integrativni kapacitet u sastavu Institucija EU.

„Institucije Unije su:

- Europski parlament,
- Europsko vijeće,
- Vijeće,
- Europska komisija (dalje u tekstu: „Komisija“),
- Sud Europske unije,
- Europska središnja banka,
- Revizorski sud“.⁴

Navedene Institucije u ovom radu su se kvalificirale kao glavne Institucije EU.

„Europski parlament (EP) predstavlja građane EU-a, a u današnje ga vrijeme oni biraju neposredno“.⁵ EP sudjeluje u zakonodavnom postupku kojim se donose akti EU.

Znači, sastav Europskog parlamenta je višenacionalan tj. svaka država članica EU ima određeni broj parlamentaraca koji zastupaju interese naroda od kojeg su izabrani. Može se reći da je Europski parlament višenarodan (višenacionalan) parlament. Dok se u državama članicama parlament dijeli na lijeve i desne, u Europskom parlamentu postoji višenacionalna podjela uz podjelu na lijeve i desne. Postoje podjele na višenacionalne lijeve opcije i višenacionalne desne opcije. Dvostruka podjela. Postavlja se pitanje, kako iz dvostruke podjele ostvariti integraciju? Cilj integracije bi trebala biti cjelina sastavljena iz određenih dijelova. Kako iz dvostruke podjele sastaviti cjelinu u Europskom parlamentu? Ovako postavljene premise daju naslutiti da Europski parlament po svom sastavu ima vrlo malo integrativnog kapaciteta. Činjenica da se predstavnici naroda nalaze na jednom mjestu zvanom Europski parlament nije dovoljna da se Europski parlament kvalificira kao Institucija EU koja raspolaže velikim integrativnim kapacitetom. U uvjetima višenacionalne podjele uz podjelu na lijeve i desne opcije, integracija postaje vrlo upitna.

⁴ *Op.cit.*, Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije, članak 13.

⁵ E. Hyllseth, M. Indset, S. Kostovska, *Priručnik o Europskoj uniji: za državne službenike u Republici Hrvatskoj*, Zagreb, 2006., Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija RH, str. 43.

Ukoliko bi se ukinula podjela na lijeve i desne opcije ostala bi višenacionalna podjela, stanje: svaki predstavnik zastupa interese svojeg naroda (države) bez obzira na politička uvjerenja. Ne bi postojalo grupiranje prema političkim uvjerenjima. Drugo, može se višenacionalno podijeliti na lijevo i desno. Zajedničko za višenacionalne ideje zadržalo se na standardnoj podjeli lijeve i desne opcije. Znači, različite nacije se grupiraju u lijevu ili desnu opciju. Koliko je moguća integracija ukoliko postoji grupacija „različitog“ na temelju lijevih ili desnih ideja i time se to „različito“ smatra „jednakim“. Grupiranje „različitog“ u lijevi „dio“ te grupiranje „različitog“ u desni dio kako bi se unutar EU parlamenta postigla integracija po političkim uvjerenjima. Ovdje se mogu izdvojiti pojmovi: grupiranje, politička uvjerenja, integracija. Iz jedne države članice mogu biti parlamentarci podijeljeni na lijeve i desne opcije. Postavlja se pitanje, što će prevladati u jednom parlamentarcu, ili nacionalno ili ideološko. Očito da parlamentarac mora donijeti odluku i odabrati čemu će se prikloniti. Ako odabere nacionalno onda ne može biti u sinergiji sa drugim narodima. Ako odabere ideološku stranu onda je u sinergiji sa drugim narodima, ali gubi legitimitet u svojem narodu. Narod ga je izabrao da štiti njihove interese, a ne da se prikloni zajedničkim interesima. Ako se bira da štiti zajedničke interese lijeve ili desne opcije onda je vrlo upitan ulazak u Europski parlament kroz EU izbore. Navedena dilema će se nastaviti analizirati kroz poglavlje EU IZBORI I TEORIJA INTEGRACIJE.

„Kod usvajanja zakonodavnih akata treba razlikovati redovni zakonodavni postupak (suodlučivanje), u kojem Parlament ima jednak položaj kao i Vijeće, od posebnih zakonodavnih postupaka koji se primjenjuju samo u posebnim slučajevima i u kojima Parlament ima samo savjetodavnu ulogu.“⁶

„Europsko vijeće je po svom sastavu najreprezentativnije tijelo Europske unije. Čine ga predsjednici država ili vlada svih država članica, Predsjednik Europskog vijeća i Predsjednik Europske komisije, a Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku sudjeluje u njegovu radu bez prava glasa“.⁷

⁶ Europski parlament, *Zakonodavne ovlasti; Kako funkcionira zakonodavni proces?*, preuzeto 31.7.2018. <http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hr/powers-and-procedures/legislative-powers>

⁷ M. Cerovac, M. Faulend, Lj. Mintas Hodak, H. Majić, M. Matajija, N. Mijatović, I. Ondelj, T. Sokol, S. Šimac, M. Škreb, V. Šošić, B. Vidović, N. Mikuš Žigman, *Europska unija*, Zagreb, 2010, Zagrebačka škola ekonomije i managementa, str. 114.

„1. Europsko vijeće daje Uniji potreban poticaj za njezin razvoj i utvrđuje opće političke smjernice i prioritete tog razvoja“.⁸

Europsko vijeće također sa vremenom mijenja svoj sastav i to ovisno o izborima u pojedinim državama članicama. Kako se izbori u državama članicama ne poklapaju te kako u državama članicama pobjeđuju različite političke opcije (lijevo ili desno), postavlja se pitanje integrativnog kapaciteta Europskog vijeća. Predsjednik jedne države članice može da pripada lijevoj opciji, a predsjednik druge države članice može da pripada desnoj ideološkoj opciji. Koliko će lijevog ili desnog prevladavati u Europskom vijeću, ovisi o narodima koji su izglasali iste na državnim izborima. Da li je moguće da lijevi i desni postignu integraciju između naroda i kolika će ta integracija biti izazov je za Europsko vijeće.

„Vijeće Europske unije (često se naziva i Vijećem ministara, ili samo Vijećem) čine u stvari više vijeća. Ministri država članica sastaju se u Vijeću ovisno o sektoru“.⁹

“2. Vijeće se sastoji od po jednog predstavnika svake države članice na ministarskoj razini, koji smije preuzimati obveze u ime vlade dotične države članice i glasovati“.¹⁰

„Nadležnosti Vijeća EU-a

- pregovara o zakonodavstvu EU-a i donosi ga zajedno s Europskim parlamentom na temelju prijedloga Europske komisije
- koordinira politike država članica EU-a
- razvija vanjsku i sigurnosnu politiku EU-a na temelju smjernica Europskog vijeća
- sklapa sporazume između EU-a i drugih država ili međunarodnih organizacija
- donosi godišnji proračun EU-a zajedno s Europskim parlamentom“.¹¹

Kao i kod prethodne dvije Institucije, članovi Vijeća su političke naravi te također u određenom trenutku pripadaju lijevoj ili desnoj strani društvene podjele. Ako je lijevih ministara više u Vijeću neovisno o nacionalnom pripadanju vjerojatno će prevladati desnu stranu. Ostaje sumnja u sljedeće,

⁸ *Op.cit.*, *Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, članak 15.

⁹ *Op.cit.*, E. Hyllseth, M. Indset, S. Kostovska, *Priručnik o Europskoj uniji: za državne službenike u Republici Hrvatskoj*, str. 35.

¹⁰ *Op.cit.*, *Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, članak 16.

¹¹ Europska komisija, *Vijeće Europske unije*, preuzeto 31.7.2018.: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/council-eu_hr

da li je lijevo na supranacionalnoj razini isto kao i lijevo na nacionalnoj razini. Da li se može povući jednakost između supranacionalnog i nacionalnog? Ako se može povući jednakost između ove dvije razine onda se može postići i veći stupanj integracije, iako je ta integracija dovela do podjele na lijeve i desne. Nije više podjela na više narodnost (više nacionalnost) nego podjela na lijeve i desne ideje. Politička osnova na lijeve i desne povećava integraciju. Grupiranje iz jednog kvalitativnog stanja dovodi do drugog kvalitativnog stanja. Iz jednog kvantitativnog stanja (više narodnost) u kvantitativno stanje dva dijela. Na kraju integracije nije se postigla cjelina nego dva dijela, ali se smanjila podijeljenost. Znači, integrativni kapacitet ovisi odnosu supranacionalnog i nacionalnog. Ako se navedena stanja mogu izjednačiti tada Institucija koja vlada tim stanjima raspolaže integrativnim kapacitetom i moguće je da ostvariti određenu razinu integracije. Izdvajaju se pojmovi: kvantitativno stanje, kvalitativno stanje, supranacionalno, nacionalno.

„Komisija je jedna od ključnih institucija Europske unije. Samo ona ima pravo predlaganja novih zakona EU. Prijedloge šalje Vijeću i Parlamentu na usvajanje“.¹²

„Pravo inicijative Komisije temelji se na postavci da će Komisija, kada priprema i izrađuje neki prijedlog, najbolje artikulirati i braniti zajedničke interese EU-a jer ima najviše supranacionalnih karakteristika“.¹³

Postavlja se pitanje koji je to interes koji ima najviše supranacionalnih karakteristika? Znači, ovisno o karakteru ciljeva i interesa povećava se ili smanjuje integrativni kapacitet Institucije EU. Ako su zastupljeni supranacionalni ciljevi i interesi, povećava se integracija, a ako su zastupljeni nacionalni ciljevi ili interesi, smanjuje se integracija.

„Europsku Komisiju mnogi smatraju i svojevrsnim „motorom integracije“ jer se u Komisiji osmišljavaju inicijative (prijedlozi akata) koje predstavljaju zajednički interes sviju država članica Unije (čl 17(3) UEU Lisabon)“.¹⁴

U ovoj tezi zajednički interes se definira kao instrument integracije koji nosi Institucija EU zvana Komisija. Do sada se eksplicite nije spominjala integracija kao cilj Institucija EU. Ovdje se uzima da je zajednički interes sviju država članica supranacionalni interes.

¹² P. Fontaine, *Europa u 12 lekcija*, Bruxelles, 2011., Ured za publikacije Europske unije, str. 26.

¹³ *Op.cit.*, M. Cerovac, M. Faulend, Lj. Mintas Hodak, H. Majić, M. Mataija, N. Mijatović, I. Ondelj, T. Sokol, S. Šimac, M. Škreb, V. Šošić, B. Vidović, N. Mikuš Žigman, *Europska unija*, str. 122.

¹⁴ *Ibid.* Str. 117

„Političko vodstvo čini tim od 28 povjerenika (po jedan iz svake države članice EU-a), a na njegovu je čelu predsjednik Komisije, koji odlučuje tko je nadležan za određeno područje politike“.¹⁵

Prema prethodno navedenom, Komisija raspolaže sa najvećim integrativnim kapacitetom EU te može svojim djelovanjem da povećava ili smanjuje integraciju. Definiranjem prijedloga koji nose u sebi supranacionalne interese Komisija može utjecati i na ostale Institucije EU te im posredno povećati integrativni kapacitet. Komisija bi trebala biti neovisna o podjeli na lijevo i desno te bi se trebala držati supranacionalnog. Ovdje se može povući rezime te se zapitati kojih kriterija da se drže prethodno navedene Institucije EU kako bi povećale svoj integrativni kapacitet. Europski parlament s obzirom na svoj položaj unutar podjele vlasti unutar EU bi trebao da se drži kriterija lijevo-desno, Europsko vijeće također bi se trebalo držati kriterija lijevo-desno, Vijeće Europske unije i Komisija bi se trebali držati kriterija supranacionalnog.

Sud Europske unije, Europska središnja banka, Revizorski sud, nisu plitička tijela i gore navedeni politički kriteriji ne mogu se razmatrati u okviru integrativnog kapaciteta ovih Institucija EU.

„Sud Europske unije obuhvaća Sud, Opći sud i specijalizirane sudove. On osigurava poštovanje prava pri tumačenju i primjeni Ugovora“.¹⁶

„Sud Europske unije tumači pravo EU-a kako bi se osigurala njegova ujednačena primjena u svim državama članicama EU-a te rješava pravne sporove između nacionalnih vlada i institucija EU-a“.¹⁷ Članovi su mu po jedan sudac iz svake zemlje EU-a i 11 nezavisnih odvjetnika.

„Suci i nezavisni odvjetnici Suda te suci Općeg suda biraju se iz redova osoba čija je neovisnost neupitna i koje ispunjavaju uvjete određene člancima 253. i 254. Ugovora o funkcioniranju Europske unije“.¹⁸

„Suci i nezavisni odvjetnici Suda biraju se iz redova osoba čija je neovisnost neupitna i koji ispunjavaju uvjete koji se u njihovim zemljama zahtijevaju za obavljanje najviših sudačkih

¹⁵ Europska komisija, *Sastav*, preuzeto 31.7.2018.: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_hr#sastav

¹⁶ *Op.cit.*, *Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, članak 19.

¹⁷ Europska komisija, *Pregled*, preuzeto 31.7.2018.: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_hr

¹⁸ *Op.cit.*, *Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, članak 19.

dužnosti ili koji su priznati pravni stručnjaci; imenuju ih vlade država članica zajedničkom suglasnošću na razdoblje od šest godina, nakon savjetovanja s odborom predviđenim u članku 255.“¹⁹ Tumačenjem gore navedenih odredbi o položaju te sastavu Suda Europske unije dolazi se do zaključka da Sud nema integrativni kapacitet kao što to imaju političke Institucije EU. Međutim, posredno Sud može da utječe na integraciju i to putem tumačenja i primjene Ugovora. Sud primjenjuje pravne norme i prilikom primjene mora da ih tumači. Postoje razne vrste tumačenja pravne norme koje za cilj imaju otkriti pravo značenje pravne norme. Međutim, ovdje bi se u funkciji integracije moglo povezati ciljno tumačenje pravne norme sa integrativnim kapacitetom Suda. „Do pravog značenja norme se dolazi tek kada se ciljno tumačenje shvati kao sredstvo za ostvarenje određenih društvenih interesa i potreba“.²⁰ Ukoliko se u ovom slučaju društveni interes i potreba kvalificiraju kao interes i potreba za integracijom onda se putem ciljnog tumačenja pravne norme u primjeni može doći do značenja pravne norme koje povećava integraciju. Znači, ukoliko Sud u svojoj primjeni pravnih normi primjenjuje ciljno tumačenje istih uzimajući u obzir integraciju kao opći kriterij i cilj pravnih normi tada se može ocijeniti da i Sud raspolaže određenim integrativnim kapacitetom. Međutim, Sud je dužan da tumači pravne norme, ali se u Ugovorima ne navodi koju vrstu tumačenja je dužan primjenjivati. Ukoliko bi se Sud obavezao na integrativno ciljno tumačenje, postojala bi mogućnost da se prilikom primjene pravnih normi podiže razina integracije.

„Europska središnja banka (ESB) upravlja eurom te određuje i provodi gospodarsku i monetarnu politiku EU-a“.²¹ Članovi su joj guverneri nacionalnih središnjih banaka svih država članica EU-a. „Uspostavljanjem jedinstvenog tržišta 1. srpnja 1987. naglo je poraslo uvjerenje da se potencijal jedinstvenog tržišta zemalja članica može u potpunosti iskoristiti isključivo s uvođenjem zajedničke valute, jer bi ona osigurala transparentnost cijena, smanjila transakcijske troškove i eliminirala tečajne rizike među članicama zajedničkog tržišta“.²² Valuta EURO ima veliki potencijal da poveća integraciju. Narodi se više ne dijele prema „novčanici“, EURO je zajednička „novčanica“ za sve narode. Ulazak u članstvo EU ne osigurava mogućnost da EURO

¹⁹ *Ibid.*, članak 254.

²⁰ *Vidi*: D. M. Mitrović, *Teorija države i prava*, Beograd, 2010, Dosijs studio, str. 491.

²¹ Europska komisija, *Pregled*, preuzeto 31.7.2018.: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-central-bank_hr

²² *Op.cit.*, M. Cerovac, M. Faulend, Lj. Mintas Hodak, H. Majić, M. Mataija, N. Mijatović, I. Ondelj, T. Sokol, S. Šimac, M. Škreb, V. Šošić, B. Vidović, N. Mikuš Žigman, *Europska unija*, str. 332.

postane valuta tek ušle države članice. Moraju se ispuniti određeni uvjeti iako se postalo članicom EU. Ovakav postupak smanjuje integraciju. Ako se ulazi u članstvo EU onda isto treba da bude u svojoj punoj mjeri sa svim pravima i obavezama i slobodama.

„Kao neovisni vanjski revizor EU-a Europski revizorski sud štiti interese poreznih obveznika EU-a. Nema zakonske ovlasti, već pridonosi unaprjeđivanju načina na koji Europska komisija upravlja proračunom EU-a i izvješćuje o financijama EU-a“.²³ Članovi su mu predstavnici iz svake države članice po jedan. „1. Članovi Revizorskog suda biraju se iz redova osoba koje u svojim državama pripadaju ili su pripadale tijelima za vanjsku reviziju ili koje su posebno kvalificirane za tu dužnost. Njihova neovisnost mora biti neupitna“.²⁴

U ovom slučaju položaj „neovisnosti“ kao supranacionalni element može da poveća integraciju. **Upitno je da li izabrani „pojedinaac“ može biti „neovisan“ od svojih uvjerenja da pripada određenoj naciji.** Izdvaja se pojam: uvjerenja. Na kraju ovog poglavlja može se zaključiti da postoji veza između načina zastupanja interesa i integrativnog kapaciteta. Prema prethodno provedenoj analizi, Interesi se mogu zastupati politički (ideološki), supranacionalno, profesionalno, teritorijalno, ili nekih drugih uvjerenja, a odabrani način zastupanja utječe na integrativni kapacitet određene Institucije EU.

²³ Europska komisija, *Pregled*, preuzeto 31.7.2018.: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-court-auditors_hr

²⁴ *Op.cit.*, *Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, članak 286.

2.2. Pomoćne institucije

Lisabonski Ugovor Gospodarski i socijalni odbor te Odbor regija kvalificira kao pomoćne Institucije EU.

„Gospodarski i socijalni odbor je osnovan kako bi se institucionalno artikulirali interesi određenih socijalnih skupina u procesu donošenja odluka na razini EU-a (primjerice poslodavaca, radnika, poljoprivrednika, prijevoznika, obrtnika, potrošača itd.)“.²⁵ Gospodarski i socijalni odbor integrira različite nacije prema kriteriju interesa koje zastupaju pojedine kategorije zajedničke za sve nacije. Očekuje se da „poslodavac“ jedne države članice slično razmišlja kao „poslodavac“ druge države članice te se na temelju takvog stava formira grupacija prema interesima i time se postiže integracija, a izbjegava se nacionalno grupiranje. Uvjerenja koja dijele npr. poslodavci ili radnici trebala bi biti zajednička bez obzira iz koje države članice dolazi pojedinačni poslodavac ili radnik. Ova vrsta uvjerenja može podići stupanj integracije i može se reći da gospodarski i socijalni odbor na temelju profesionalnih stavova i uvjerenja (naravno, ako zažive) raspolaže sa velikim integrativnim kapacitetom. Znači, kriterij profesionalizma u određenom području djelovanja može povećati integrativni kapacitet Institucije EU čija je priroda takva da bez profesionalnih kriterija ne može ostvariti svoju svrhu osnivanja.

„Ugovorom o Europskoj uniji osnovano je na razini EU-a i drugo savjetodavno tijelo - Odbor regija - kao odgovor na sve učestalije zahtjeve regionalnih vlasti u državama članicama da im se omogući neposredan utjecaj na donošenje onih odluka u EU kojima se zadire u lokalne interese“.²⁶ Ako se uzme u obzir da su regije kao društveno-političke pojave vezane uz etnije određenog područja, može se naslutiti da ova Institucija EU ne raspolaže integrativnim kapacitetom. Svaka regija će zastupati svoje interese te ne postoji supranacionalni element ili kriterij profesionalizma koji bi povećao integraciju. Po svojoj prirodi i ciljevima, ovaj Odbor povećava dezintegraciju unutar EU. Gledano i sa političke strane ne postoji niti politička osnova koja bi dijelila sastav ovog Odbora na lijeve i desne. Odbor regija „rascjepkao“ je EU na manje teritorijalne jedinice i to je opasno za procese integracije država članica. Smanjivanje djelovanja na manje teritorijalne jedinice povećava uvjerenja o individualizmu, a ne zajedništvu.

²⁵ *Op.cit.*, M. Cerovac, M. Faulend, Lj. Mintas Hodak, H. Majić, M. Mataija, N. Mijatović, I. Ondelj, T. Sokol, S. Šimac, M. Škreb, V. Šošić, B. Vidović, N. Mikuš Žigman, *Europska unija*, str. 148.

²⁶ *Ibid.*, str. 149.

2.3. Specijalizirane agencije

Društveni interes se može formulirati bilo političkim uvjerenjima, profesionalnim, teritorijalnim, suprancionalnim kriterijima. Ova spoznaja navela je ideologe EU-a na osnivanje specijaliziranih Agencija.

„Osnivaju se sekundarnim aktima europskog prava s ciljem da se postigne neki specifični bilo tehnički bilo znanstveni bilo upravljački cilj, a uglavnom imaju savjetodavan karakter“.²⁷

„Razlikuje se od ostalih institucija Zajednice (Vijeća, Parlamenta, Komisije, itd.) i ima svoju vlastitu pravnu osobnost“.²⁸

Ako se uzmu u obzir ciljevi koje pojedinačna Agencija mora postići, a koji može biti tehničke ili znanstvene prirode, tada se može govoriti o integraciji na razini znanja i znanosti. Agencija može postići zadani tehnički cilj ako u svom sastavu ima članove koji raspolažu tehničkim znanjem, ili znanstveni cilj koji podrazumijeva znanstvenike kao članove sastava takve vrste specijalizirane agencije. Integracija se u ovim Agencijama postiže kriterijem znanja i znanosti te iste raspolažu integrativnim kapacitetom. Ovdje je društveni interes neovisan od nacije (naroda) te svoju formu dobiva određenim tehničkim znanjem ili znanstvenim doprinosom.

Ako osnovana Agencija ima upravljački karakter, tada je pitanje, čime Agencija treba da upravlja? Ukoliko upravljanje ima veze sa nacionalnim elementima država članica, tada postoji sumnja u integrativni kapacitet takve Agencije. Ovdje će se uzeti za primjer Europska obrambena agencija.

Neki narodi (države) imaju izraženiji strah od drugih naroda (država), a neki taj strah nemaju. Strahovi kod određenih naroda (država) rezultat su povijesnog nasljeđa. U slučaju obrambenih pitanja, bez obzira što se radi o Agenciji, njezin integrativni kapacitet je vrlo upitan. Naslijeđeni strahovi dijele sastav Agencije na one koji zagovaraju veća ulaganja u vojsku i oružje i one koji će zagovarati manja ulaganja u obrambene kapacitete. Osjećaj ugroženosti od drugih naroda (država) može artikulirati pojedinačne interese i time smanjiti integraciju.

²⁷ *Ibid.*, str. 150.

²⁸ *Op.cit.*, E. Hyllseth, M. Indset, S. Kostovska, *Priručnik o Europskoj uniji: za državne službenike u Republici Hrvatskoj*, str. 51.

III. PROCES STABILIZACIJE I PRIDRUŽIVANJA

Proces stabilizacije i pridruživanja predstavlja put prema izgradnji integrativne veze između države (naroda) koji želi stupiti u članstvo EU i ostalih članica EU.

„Proces stabilizacije i pridruživanja (engl. *Stabilisation and Association process*) predložila je Europska komisija u svibnju 1999. godine s ciljem postizanja sveobuhvatne stabilizacije tranzicijskih država jugoistočne Europe kroz njihovo pridruživanje europskoj integraciji, razvoj gospodarskih i trgovačkih odnosa, daljnju demokratizaciju društva te regionalnu suradnju. Tim procesom obuhvaćeni su Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Kosovo prema Rezoluciji Vijeća sigurnosti UN-a 1244, Makedonija i Srbija“.²⁹ Može se zaključiti da je EU 1999. godine definirala novu politiku prema zemljama jugoistočne Europe. Osim Albanije, može se zaključiti da je ovim procesom obuhvaćeno područje bivše SFRJ. Novom politikom stvara se integrativna veza između područja jugoistočne Europe i EU.

„Nova politika, kao vrhunac u institucionalnom približavanju s Europskom unijom, predviđa zaključivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju kojim države stječu status pridružene članice Europske unije, status identičan onome koji su današnje države kandidati za punopravno članstvo u EU stekle stupanjem na snagu njihovih sporazuma o pridruživanju“.³⁰

Područje jugoistočne Europe nalazilo se u tranziciji iz jednog poretka u drugi, a u kojoj su vladale različite nestabilnosti. Ideja zaključivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju je uspostava integrativne veze sa EU koja bi služila kao instrument stabilizacije izgrađenih poredaka. Prije svega, održanje demokratskih poredaka kroz stabilne demokratske institucije uz vladavinu prava te poticanje gospodarstva. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je ugovor koji predviđa prava i obaveze za potpisnike. Uglavnom, naglasak je na ispunjenju obaveza od strane gore navedenih subjekata. Integrativna veza se sastoji od prava i obaveza. Zamišljeno je da gore navedeni subjekti ispunjavaju obaveze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju te time samostalno stabiliziraju svoju tranziciju i razvoj. Naglasak je na „samostalnosti“ u ispunjavanju preuzetih obaveza prema EU.

²⁹ Ministarstvo uprave, *Što predstavlja proces stabilizacije i pridruživanja?*, preuzeto 8.8.2018.: <https://uprava.gov.hr/sto-predstavlja-proces-stabilizacije-i-pridruzivanja-13973/13973>

³⁰ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, *Multilateralni odnosi, O Europskoj uniji – Proces stabilizacije i pridruživanja*, preuzeto 8.8.2018.: [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-starobjvhj/europska-unija-\(eu\)/proces-stabilizacije-i-pridruzivanja/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-starobjvhj/europska-unija-(eu)/proces-stabilizacije-i-pridruzivanja/)

3.1. Slučaj RH

Republika Hrvatska u trenutku pisanja ovog rada jest članica EU. Republika Hrvatska je 1. srpnja 2013. postala 28. članica Europske unije. Prošla je kroz proces stabilizacije i pridruživanja i postala članicom EU. Taj proces nije bio nimalo lagan. Promjene su se događale u svim društveno-političkim i ekonomskim područjima. Kada nastanu promjene tada nastanu i otpori od onih kojima stanje bez promjena odgovara. Otpor prema promjenama otežavao je proces stabilizacije i pridruživanja.

„Republika Hrvatska je dobila status službenog kandidata za punopravno članstvo u Europskoj uniji na zasjedanju Europskog vijeća u Bruxellesu 18. lipnja 2004. Statusom države kandidatkinje Republika Hrvatska je dobila:

- jasnu perspektivu članstva
- Hrvatskoj je stjecanje statusa kandidata otvorilo jasnu perspektivu punopravnog članstva u Europskoj uniji
- preuzimanje obveze provođenja svih reformi koje su nužne za ispunjavanje kriterija za članstvo i uspješno uključivanje u EU - samim potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Hrvatska se obvezala na provođenje reformi radi približavanja Europskoj uniji. Međutim, da bi postigla cilj spremnosti za članstvo Hrvatska još bržim tempom provodi potrebne reforme.
- sudjelovanje u programima pomoći Europske unije.“³¹

Dakle, promjenama su pomogle činjenice jasne perspektive članstva te da prolazak kroz proces stabilizacije i pridruživanja može biti lakši temeljem sudjelovanja u programima pomoći Evropske unije. Značajno je bilo znanje o upravljanju promjenama kako bi se provele reforme, a da iste ne dovedu do otpora koji bi se pokazao na referendumu.

„U Hrvatskoj je 22. siječnja 2012. održan referendum na kojem su građani odlučili o pristupanju Hrvatske EU. Sabor je jednoglasno potvrdio pristupni ugovor između Hrvatske i Europske unije dana 09.03.2012. godine.“³² Na referendumu su građani RH pokazali da su prošli kroz proces stabilizacije i pridruživanja te da su reforme prihvatili te da su spremni za ulazak u EU. Referendum treba šire tumačiti uzimajući u obzir proces stabilizacije i pridruživanja. Proces dovodi do reformi a reforme do članstva u EU.

³¹ Ministarstvo uprave, *Kako je izgledao put Reublike Hrvatske ka punopravnom članstvu u Europskoj uniji?*, preuzeto 27.8.2018.: <https://uprava.gov.hr/kako-je-izgledao-put-republike-hrvatske-ka-punopravnom-clanstvu-u-europskoj-uniji/12417>

³² *Ibid.*

3.2. Slučaj RS

Republika Srbija u trenutku pisanja ovog rada još nije članica EU. “ Republika Srbija potpisala je 29. aprila 2008. godine Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) sa Evropskom unijom, koji je stupio na snagu 1. septembra 2013. godine. Ovaj Sporazum, početak faze odnosa uređenih sveobuhvatnim ugovorom između Srbije i EU, potvrđuje perspektivu članstva Srbije u Evropskoj uniji. Zahtev za prijem u članstvo Srbija je podnela 22. decembra 2009. godine. Status kandidata za članstvo u EU Evropski savet dodelio joj je 1. marta 2012, dok je odluku da se otvore pristupni pregovori sa Srbijom doneo 28. juna 2013. godine“.³³

Republika Srbija trenutno je u fazi pregovora sa EU. Prva faza pregovora jest analitički pregled. Kroz analitički pregled se utvrde početne pozicije pregovora. Ukoliko su početne pozicije udaljene potrebno je provesti reforme. Reforme će približiti RS sa EU. Doći će do približavanja sa vrijednostima unutar EU. Da bude jasnije, Republika Srbija ima svoj sistem, vrijednosti, zakonodavstvo itd., ali ulazak u EU zahtijeva prihvatanje onog „zajedničkog“ koje definiira članstvo u EU. Pregovori se svode na prezentiranje „zajedničkog“ i kako to postići kroz reforme. Da bi se ubrzao proces stabilizacije i pridruživanja potrebno je prethodno provesti reforme kojima će se postići ciljevi pregovora pa nakon postizanja ciljeva otvarati pregovaračka poglavlja.“ Proces skrininga za Srbiju počeo je u septembru 2013. godine i završio se krajem marta 2015. godine. Predstavnici EK ističu da su zadovoljni skriningom, jer je pokazao visok nivo spremnosti i posvećenosti srpske administracije celom procesu, kao i reformama“.³⁴

Temljem ove teze, može se očekivati da će Republika Srbija ubrzo postati članicom EU. Ovdje se napominje spremnost i posvećenost „administracije“ ali proces stabilizacije i pridruživanja kao i u slučaju RH treba proći cijelo društvo kroz promjene kako bi bilo spremno koristiti članstvo RS u EU. Bez spremnosti korištenja članstva samo učlanjenje Republike Srbije u EU za građane neće donijeti bolji život. Slučaj Republike Hrvatske gdje postoji činjenica iseljavanja kao posljedice članstva u EU pokazuje da članstvo u EU nije donijelo poboljšanje životnog standarda jer je kroz proces stabilizacije i pridruživanja prošla „administracija“, a ne cjelokupno društvo.

³³ Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije, *Proces EU integracija i regionalna saradnja*, preuzeto 27.8.2018.: <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/teme/proces-pristupanja-republike-srbije-eu?lang=lat>

³⁴ *Ibid.*

IV. KOHEZIJSKA POLITIKA I EU FONDOVI

Države članice (može se reći i narodi koji su članovi Unije) nalaze se u različitim društvenim, političkim, gospodarskim, kulturnim i inim stanjima. Kako države (a i narodi) imaju zajedničko da se nalaze na europskom kontinentu, može se zaključiti da imaju i određene sličnosti koje su nastajale zbog činjenice da dijele europski kontinent na kojem su nastale. Prostorna blizina doprinijela je „sličnosti“, ali ne i jednakosti. U ovom poglavlju može se postaviti teza o vezi između kohezijske politike i EU fondova sa „različitosti“ između država članica, i da li se u „različitosti“ nalazi integracijska veza između država članica. Dovođenje „sličnosti“ i „različitosti“ u vezu sa integracijskom vezom koja se formalno može kvalificirati sa „potpisanim Ugovorima“, predstavlja dublji pogled na proces integracije država članica EU. Formalno pravno može se kvalificirati da integracijsku vezu između članica EU predstavljaju osnivački Ugovori iz kojih proizlaze prava i obaveze za države članice. Ostvarivanjem prava i ispunjavanjem obaveza iz osnivačkih Ugovora integracijska veza između država članica stalno je na snazi i drži države članice u cjelini zvanj Europska Unija. Ukoliko dođe do kršenja osnivačkih Ugovora, integracijska veza slabi i time dolazi do pitanja povezanosti država članica na nekim drugim osnovama koje bi države članice zadržale u članstvu EU, a da ne pokrenu postupak istupanja iz zajednice. Ova osnova bi se mogla pronaći u „sličnosti“ koja bi kohezirala države članice i kada dođe u pitanje integracijska veza osnovana u Ugovorima. Kohezijska politika i EU fondovi pronalaze načine kako smanjiti „različitosti“ i time povećati „sličnosti“ kako bi se povećala integracijska veza između država članica unutar EU. „Glavni cilj kohezijske politike je smanjivanje značajnih ekonomskih, socijalnih i teritorijalnih razlika koje postoje između europskih regija“.³⁵ „Članak 174. (bivši članak 158. UEZ-a) Radi promicanja svojeg sveukupnog skladnog razvoja Unija razvija i provodi aktivnosti koje vode jačanju njezine ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije. Unija će osobito nastojati smanjiti razlike među različitim regijama i zaostalost regija u najnepovoljnijem položaju. Među dotičnim regijama posebna se pozornost poklanja ruralnim područjima, područjima zahvaćenima industrijskom tranzicijom i regijama koje su izložene ozbiljnim i trajnim prirodnim ili demografskim poteškoćama, kao što su najsjevernije regije s vrlo niskom gustoćom naseljenosti te otoci, pogranične i planinske regije“.³⁶ Analizirajući

³⁵ I. Maletić, K. Kosor, M. Copic, K. Ivanković Knežević, N. Zrinskić, B. Bešlić, S. Bukovac, N. Kulakowski, M. Karačić, M. Rajaković, M. Tufekčić, I. Petričko, S. Valić, *EU projekti – od ideje do realizacije*, Zagreb, 2016, TIM4PIN d.o.o., str. 24.

³⁶ *Op.cit.*, *Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, članak 174.

prethodno navedeni citat te članak Ugovora, dolazi se do spoznaje o ideji regionalizma kao instrumentu povećanja kohezije odnosno integracije. Ovaj pristup „dijeli“ države članice, a i narode u manje elemente svodeći državu članicu na manju teritorijalnu jedinicu, a narod na razinu etnije. Etnije su uglavnom povezane sa regijama. Kako „dijeljenjem“ povećati integraciju? „Uvođenjem regionalne politike uvelike je pak dovelo do snaženja regionalne razine upravljanja u državama članicama te do osnivanja mnogih udruženja regionalnih jedinica koja na europskoj razini lobiraju za interese pojedinih regija“.³⁷ Znači, društveni interesi zastupaju regije. Jedna regija može da zastupa interese samo etnije koja živi na njezinom području. Svaka etnija ima svoje interese koji mogu da budu „slični“, ali i „različiti“ od interesa neke druge etnije. Ovdje se sada analizira stanje između „etnija“. Regionalna politika stanje da su države članice EU mijenja u stanje da su etnije članice EU. Formalno pravno države članice su u integracijskoj vezi unutar EU i to temeljem osnivačkih Ugovora, ali regionalna politika suštinski mijenja taj status u stanje da su etnije u integracijskoj vezi unutar EU na način da će sa ulaganjima u „slično“ biti vezane u članstvo EU. Regionalna politika zadire u suštinu EU „igrajući“ se sa pojmom regija, etnija, sličnim i različitim. Ako status člana(ice) imaju subjekti koji se po međunarodnom planu kvalificiraju kao države između kojih je uspostavljena integracijska veza zvana Unija, postavlja se pitanje zašto se uvodi nova vrsta subjekta koji povećava podijeljenost među ionako veliki broj subjekata u integracijskoj vezi. Povećavanjem broja subjekata u integracijsku vezu usložnjava sustav kojim se onda otežano upravlja. Dalje, između regija kao subjekata ne postoji formalno pravna veza (Ugovori) kao osnova integracijske veze nego se osnova integracijske veze definira u „sličnostima“ koje će nestati kada se ukinu „razlike“. Znači, upravljajući „razlikama“ putem kohezijske politike i EU fondova doći će se do „sličnosti“ koja će predstavljati osnovu integracijske veze između subjekata zvanih regijama. Može se zamisliti, da se osnova „sličnost“ i do kraja ostvari te se postigne integracijska veza između regija, tada će nastati paralelna Unija. Postojati će Unija država članica te Unija regija na europskom kontinentu. „Dvije Unije“ kao instrument integracije između europskih naroda. Može se zaključiti da se kroz kohezijsku politiku i EU fondove „prikriveno“ stvara novi europski poredak. Ako se uvode novi subjekti (regije) sa pravima i obavezama, tada se stvorio novi poredak. Novi poredak ima svoj izvor financiranja u EU fondovima.

³⁷ V. Đulabić, *Regionalizam i regionalna politika*, Zagreb, 2007, Društveno veleučilište u Zagrebu, str. 53.

4.1. Kohezijski fond

Kohezijski fond osigurava novac za izgradnju transeuropske prometne infrastrukture i novac za projekte iz područja zaštite okoliša.

„Sredstva iz Kohezijskog fonda koristit će se temeljem Operativnog programa Regionalna konkurentnost i kohezija“.³⁸

„U području zaštite okoliša, Kohezijski fond će pomagati investicije koje doprinose održivom razvoju, prilagodbu klimatskim promjenama i zaštiti od rizika povezanih s klimatskim promjenama, investicije u vodoopskrbu i odvodnju te u projekte zaštite okoliša u urbanim sredinama“.³⁹ Ako se pogleda svrha novca koje osigurava kohezijski fond zaključuje se da se Europska unija želi prostorno povezati temeljem prometne infrastrukture. Ako se uzme širi kontekst sa prethodno navedenim tezama o regijama kao subjektima u izgradnji novog europskog poretka, onda investiranje u povezivanje regija prometnom infrastrukturom potvrđuje tezu u uvodu ovog poglavlja. Ulaganje u transeuropsku infrastrukturu kojom bi se prostorno povezale regije a posredno i države članice, stvara osnovu za provedbu zamišljene kohezijske politike unutar EU. Iako se čini malo vjerojatno da će doći do bliskih odnosa udaljenih regija samo zato što postoji prometna povezanost na temelju prometne infrastrukture. Učiniti „regije“ prostorno bližima temeljem prometne infrastrukture, a ne „sličnima“ ideja je dijela ulaganja iz Kohezijskog fonda.

Što se tiče drugog dijela ulaganja u zaštitu okoliša, otvara se teza o tome da li se regije mogu učiniti „sličnijima“ ukoliko imaju „različita“ uvjerenja u pitanja zaštite okoliša. Zaštita okoliša postala je globalno pitanje. O zaštiti okoliša postoje i slična i različita razmišljanja različitih dijelova našeg planeta. Ako je jedna regija osviještena o tim pitanjima, a druga nije, možda se uvjerenje u zaštitu okoliša može prenijeti sa jedne regije na drugu pa čak bile one prostorno udaljene. Ulaganje u pojedinačne projekte koje su osmislile regije sa većim uvjerenjem u zaštitu okoliša mogu potaknuti i one regije koje ne zabrinjava ovo globalno pitanje. Sada se dolazi do teze, da li zaštita okoliša može da bude ona karakteristika za subjekt „regiju“ kao osnova za koheziju između dvije regije (bliže ili dalje prostorno udaljene).

³⁸ B. Bešlić, M. Copic, K. Kosor, N. Kulakowski, I. Maletić, N. Zrinišić, *Upravljanje EU projektima*, Zagreb, 2014, TTIM4PIN d.o.o., str, 24.

³⁹ M. Tufekčić, Ž. Tufekčić, *EU Politike i fondovi 2014-2020*, Zagreb, 2013, Plavi Partner d.o.o., str. 171.

4.2. Evropski fond za regionalni razvoj

Ovaj tip fonda ima zadaću da pomaže regionalni i lokalni razvoj. „Evropski fond za regionalni razvoj podupire jačanje ekonomske i socijalne kohezije u Europskoj uniji kroz smanjenje ekonomskih razlika među regijama najvećim dijelom putem ulaganja u infrastrukturu i fizički kapital“.⁴⁰ Znači, ovaj fond osnovan je na ideji da će se povećati ekonomska i socijalna kohezija na temelju smanjenja ekonomskih razlika između regija.

Nije jasno kako ekonomsko približavanje u područje „sličnosti“ između dvije regije povećava njihovu koheziju. Regije mogu biti prostorno udaljene, npr. neka regija u Francuskoj i regija u RH. Teza, da li povećanje ekonomskog stanja u regiji RH na temelju sredstava iz EU fonda za regionalni razvoj povećava koheziju sa nekom regijom u Francuskoj koja joj je prostorno udaljena, pripada drugoj zemlji članici, stanovnici pričaju drugi jezik, itd.

Ukoliko bi se povećavala kohezija između regija tada bi misao trebala ići u smjeru zajedničkog nastupanja u određenim projektima. Sam pojam kohezije uključuje najmanje dvoje „nečega“, a u ovom slučaju dva subjekta, odnosno dvije regije. Ako svaka regija samostalno povlači sredstva kako bi ulagala u infrastrukturu i fizički kapital tada izostaje pojam kohezije. Ako se postavi teza, da se tim modelom regija kohezira sa EU kao cjelinom tada se izostavlja pojam države iz poretka. Da bi se izbjeglo izostavljanje pojma „kohezije“ tada bi u povlačenju sredstava trebale nastupati barem dvije regije različitih država članica. Kroz zajedničko ostvarivanje projekata i ulaganja u infrastrukturu i fizički kapital došlo bi do približavanja, a zajednički projekt koji bi ostvario slične rezultate učinio bi te regije „sličnima“ na temelju učinka koji bi se ostvario zajedničkim projektom.

Zajednički „rad“ na određenim projektima povećao bi integraciju između regija dok samostalno djelovanje ostaje „kohezija“ na papiru.

Jedino ostaje zamisliti, da je kohezija između regija zamišljena na temelju slobode tržišta. Sloboda kretanja roba, kapitala, radne snage pa se kohezija može ostvariti posredno putem navedenih sloboda na način da jedna regija povuče sredstva iz ovog fonda za izgradnju nekog proizvodnog pogona, a privuče npr. tehnologiju za taj proizvodni pogon iz druge regije. Temeljem „razmjene“ novca za robu ili tehnologiju doći do kohezije između dvije regije. Ali onda to nije rezultat kohezijske politike nego tržišta.

⁴⁰ *Ibid.*, str. 163.

4.3. Evropski socijalni fond

Sredstva iz ovog fonda ulažu se u ljudski potencijal i na temelju toga se može donijeti zaključak da ovaj fond ima najveći integrativni kapacitet.

„Fond povećava mogućnost zapošljavanja europskih građana, pomaže bolje obrazovanje i poboljšava položaj najranjivijih društvenih skupina izloženih riziku siromaštva“.⁴¹

„Evropski socijalni fond (ESF) je financijski instrument koji financira sve one aktivnosti kojima se promiče zapošljavanje i povećava kvaliteta radnih mjesta, unapređuje pristup tržištu rada, podupire geografska i profesionalna mobilnost radnika i olakšava njihova prilagodba industrijskim promjenama i promjenama u proizvodnim sustavima potrebnima za održiv razvoj“.⁴² Temeljem sredstava iz ovog Fonda, pojedinac može postati „sličan“ pojedincu prema kriteriju obrazovanja i time se neposredno ostvaruje kohezija između naroda (nacija). „Sličnost“, drugim riječima „ukidanje razlika“ na području obrazovanja može povećati integraciju između država članica, regija, etnija itd. Ukoliko se građanin jedne države članice smatra „slično“ sposobnim te na temelju svojeg obrazovanja i sposobnosti koje je stekao pomoću sredstava iz ovog Fonda kao građanin druge države članice, tada nastaje stanje mobilnosti radne snage. Ostvariti će se zamišljena tržišna sloboda u formi mobilnosti radne snage. Mobilnost radne snage povećati će integraciju na način da građanin jedne države članice slobodno odlazi u drugu državu članicu raditi te ukoliko želi, može ostvariti i potpuni obiteljski život. Ovom drugom dimenzijom mobilnosti dolazi do integrativne veze na individualnoj razini tako da taj zamišljeni građanin „uranja“ u novu društvenu zajednicu i prihvaća njezine osnovne elemente kako bi „normalno“ funkcionirao. Prihvaćanjem „osnovnih“ elemenata „nove“ društvene zajednice „mobilni građanin“ postaje sličniji drugom građaninu u čije se područje doselio da živi i radi. Međutim, prihvaćanje „osnovnih“ elemenata i vrednota nije moguće bez podloge u obrazovanju. Prethodno navedenim premisama dokazuje se početna tvrdnja da Evropski socijalni fond ima najveći integrativni kapacitet. Integrativna veza nastaje između „mobilnog građanina“ i društvene zajednice bilo kojeg naroda, države, regije unutar članstva EU. „Mobilni građanin“ nalazi se u suštini integracije EU.

⁴¹ *Ibid.*, str. 168.

⁴² *Op.cit.*, B. Bešlić, M. Copic, K. Kosor, N. Kulakowski, I. Maletić, N. Zrinušić, *Upravljanje EU projektima*, Zagreb, str. 24.

4.4. *Evropski poljoprivredni fond za ruralni razvoj*

Iz naziva ovog Fonda moguće je otkriti cilj sredstava, a to je ulaganje u poljoprivredu ruralnih krajeva. „Slijedom toga, dugoročni cilj politike ruralnog razvoja je povećanje konkurentnosti poljoprivrede, održivo upravljanje prirodnim resursima i klimatske promjene te uravnotežen razvoj ruralnih krajeva“.⁴³ Zaključuje se da EU razvija ruralne krajeve putem poljoprivredne politike. „Jedno od najznačajnijih područja djelovanja institucija Europske unije, kako u smislu obuhvata zajedničke pravne stečevine, tako i u kontekstu udjela unutar proračuna Europske unije, predstavlja zajednička poljoprivredna politika (dalje u tekstu: ZPP), koja datira iz 1960. godine, kada je uvedena kako bi podržala poljoprivrednu proizvodnju, osigurala dostatnost zaliha s prihvatljivim cijenama, te pružila određeni životni standard poljoprivrednicima“.⁴⁴ Iz poljoprivredne politike mogu se izdvojiti sljedeće „sličnosti“: održavanje poljoprivredne proizvodnje, zalihe u dovoljnoj količini te sličan životni standard poljoprivrednika neovisno kojoj državi članici (regiji) pripadaju. Poljoprivredna proizvodnja ovisi uvelike o kvaliteti tla i klimatskim uvjetima, a reljefna raznolikost pokazuje razliku između regija. Stoga se putem sredstava iz Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj pokušava ukinuti „razlika“ koja je prirodnog karaktera. „Sličnost“ između regija ovdje se želi postići ulaganjem u „prirodne“ elemente poljoprivredne proizvodnje. A možda se može ulagati u „urbane“ elemente ruralnih krajeva. Kohezija, kao pojam zahtijeva određeno spajanje unutar članstva EU. Gore u citatu se navodi „zajednička poljoprivredna politika“ koja bi trebala potaknuti poljoprivrednu proizvodnju ruralnih krajeva. Ostaje nejasno (znači, nedostaje neki pojam) što se integrira kroz zajedničku poljoprivrednu politiku. Teško se mogu integrirati dva poljoprivrednika od kojih je jedan ekstra razvijen, a drugi malo ili nikako razvijen. Kohezija ruralne regije sa razvijenom regijom može biti cilj, ali teško ostvariv, uzevši u obzir tržišne slobode. Sloboda kretanja robe bez carina, pogotovu poljoprivrednih proizvoda dovodi u težak položaj poljoprivrednike iz ruralnih krajeva, čija je proizvodnja skuplja zbog prirode stvari, a smisao ulaganja u nekonkurentnu proizvodnju putem poljoprivredne politike povećava „razlike“ između poljoprivrednika unutar EU.

⁴³ *Op. Cit.*, M. Tufekčić, Ž. Tufekčić, *EU Politike i fondovi 2014-2020*, str. 172.

⁴⁴ *Op. Cit.*, I. Maletić, K. Kosor, M. Copic, K. Ivanković Knežević, N. Zrinušić, B. Bešlić, S. Bukovac, N. Kulakowski, M. Karačić, M. Rajaković, M. Tufekčić, I. Petričko, S. Valić, *EU projekti – od ideje do realizacije*, str. 30.

4.5. Evropski fond za pomorstvo i ribarstvo

Evropski fond za pomorstvo i ribarstvo raspolaže sredstvima za financiranje ribarstvene i integrirane pomorske politike.

„Nova zajednička ribarstvena politika na snazi je od 1. siječnja 2014., koja ima u općem cilju: učiniti ribarstvo ekološki, gospodarski i socijalno održivim, pa teži oporavku ribljih fondova, ukidanju rasipnih praksi, osnaživanju sektora i poticanju akvakulture“.⁴⁵ Može se zaključiti da u EU postoji spoznaja da su riblji fondovi ugroženi prevelikim izlovljavanjem te uz rasipnu praksu ribarstvo nije niti ekološko niti gospodarsko i socijalno održivo. Ovo stanje moglo bi se povezati sa ustrojenim tržišnim slobodama. Želja za što većim udjelom na tržištu koje broji cca 500 milijuna stanovnika potiče na povećano izlovljavanje ribljeg fonda koje je prirodno determinirano i koje je ograničeno. Međutim, ljudske potrebe su neograničene. Posljedica je potreba za oporavkom ribljeg fonda.

Ako se analiziraju premise iz prethodno opisanih stanja vezanih uz fondove EU, može se uočiti ponavljanje pojmova: ulaganje, razvoj, oporavak. Uzevši ove pojmove u kontekst tržišnih sloboda (sloboda kretanja robe, sloboda kretanja ljudi, sloboda pružanja usluga i s njom povezanu slobodu poslovnog nastana, sloboda kretanja kapitala) te „razlike“ koje su postojale (i postoje) između država članica (naroda) u trenutku uvođenja navedenih sloboda, može se doći do zaključka da su tržišne slobode omogućile podjelu na one koji su tržišno jači i na one koji su tržišno slabiji (ili po količini ili po cijeni). Ova podjela i posljedice koje su nastale uvođenjem tržišnih sloboda nastoje se ublažiti ulaganjem, razvojem i oporavkom. Može se reći da kohezijska politika i EU fondovi nastoje ublažiti posljedice tržišnih sloboda. Također se može izvući zaključak da se kohezijska politika i EU fondovi koriste kao regulator tržišta unutar EU. Vezano uz pojam integracije i integrativnog kapaciteta, kohezijska politika i EU fondovi mogu ostvariti integracijsku vezu usmjeravajući ulaganje, razvoj i oporavak u povezivanje regija kroz zajedničke projekte. Bez zajedničkih projekata kohezijska politika i EU fondovi ostati će na razini ublažavanja posljedica tržišnih sloboda na koje ne mogu utjecati države članice.

⁴⁵ *Op. Cit.*, B.Bešlić, M. Copić, K. Kosor, N. Kulakowski, I. Maletić, N. Zrinušić, *Upravljanje EU projektima*, str. 34.

V. PRORAČUN EU I INTERGRATIVNI KAPACITET

U ovom poglavlju postaviti će se teza da novac ima svojstvo integracijske veze, a da EU proračun predstavlja „posredno sredstvo“ u integraciji EU.

„Proračunom EU-a potiče se rast i otvaranje radnih mjesta. U okviru kohezijske politike iz njega se financiraju ulaganja kako bi se pomoglo uklanjanju gospodarskih nejednakosti među državama članicama i regijama EU-a. Njime se pomaže i razvoju ruralnih područja u Europi“.⁴⁶ Novac će imati svojstvo integracijske veze ukoliko se potroši na uklanjanje nejednakosti među državama članicama i regijama EU-a. Uklanjanje „različitosti“ pomoću novca je zamislivo stanje.

„Proračun EU-a upotrebljava se u područjima u kojima udruživanje resursa pridonosi dobrobiti Europe u cjelini, npr:

- za poboljšanje prometnih, energetske i komunikacijske veze među državama članicama
- za zaštitu okoliša u cijeloj Europi
- za unapređenje konkurentnosti gospodarstva Europe u odnosu na svijet
- za poticanje prekograničnog povezivanja europskih znanstvenika i istraživača“.⁴⁷

Temeljem ovog citata može se reći da novac i njegova potrošnja kroz proračun može predstavljati integracijsku vezu. Ali naglasak je na potrošnji novca kroz „proračun“.

„Struktura proračuna Unije odražava njene političke prioritete, što znači da se sredstva iz proračuna ulažu u područja za koja su članice Europske unije postigle suglasnost da predstavljaju njihove zajedničke politike“.⁴⁸ Dakle, proračun je „posredno sredstvo“ u integraciji EU, a posreduje između prikupljenog novca i zajedničke politike države članica. Ovom tezom se dokazala veza između proračuna i integrativnog kapaciteta EU. Zajednička politika oblikovana u proračunu ostvaruje se potrošnjom novca. Znači, novac se namjenski prikuplja od država članica i raspodjeljuje se opet između država članica putem proračuna. Nešto novca se potroši i na funkcioniranje Institucija EU, ali većina novca se potroši kroz razne projekte unutar EU.

⁴⁶ Europska komisija, *Pregled*, preuzeto 13.8.2018.: https://europa.eu/european-union/about-eu/money/revenue-income_hr

⁴⁷ *Ibid.*, preuzeto 13.8.2018.: https://europa.eu/european-union/topics/budget_hr

⁴⁸ *Op.cit.*, M. Cerovac, M. Faulend, Lj. Mintas Hodak, H. Majić, M. Mataija, N. Mijatović, I. Ondelj, T. Sokol, S. Šimac, M. Škreb, V. Šošić, B. Vidović, N. Mikuš Žigman, *Europska unija*, str. 595.

VI. EU IZBORI I TEORIJA INTEGRACIJE

Zamisao da se u analizi povežu EU izbori sa teorijom(ama) integracije u okviru integrativnog kapaciteta EU osnovana je u konceptualizaciji da predstavnici europskih građana u europskom parlamentu predstavljaju „nedržavne subjekte“ koji zastupaju proeuropske interese i na taj način povećavaju stupanj integracije.

„Prije nego što neko društvo može politički djelovati samo na sebe, mora se diferencirati djelomični sustav, specijaliziran za kolektivno obvezujuće odluke“.⁴⁹ Društvo iz ove teze može se prepoznati u narodima država članica koje žele neposredno politički djelovati kroz EU izbore birajući svoje predstavnike u EU parlament kao jednu od Institucija specijaliziranih za kolektivno obvezujuće odluke.

„Zajednica slobodnih i jednakih pravnih subjekata zaokružuje se tek demokratskim oblikom ozakonjenja vlasti“.⁵⁰ Jedan od elementa demokratskog oblika ozakonjenja vlasti su i EU izbori. EU predstavlja zajednicu slobodnih i jednakih pravnih subjekata pa se isto može iskoristiti na način da građani EU kao takva zajednica biraju „nedržavne subjekte“ kao svoje predstavnike u EU parlamentu.

„3. Članovi Europskog parlamenta biraju se na razdoblje od pet godina slobodnim i tajnim glasovanjem na općim neposrednim izborima“.⁵¹

„Članak 10.

1. Funkcioniranje Unije temelji se na predstavničkoj demokraciji.

2. Građani su neposredno predstavljeni na razini Unije u Europskom parlamentu“.⁵²

Demokracija je jedna od temeljnih vrijednosti EU, a neovisnost od država članica kao temelj zajednice slobodnih i jednakih pravnih subjekata zajednica predstavljaju EU izbori čiji se predstavnici mogu kvalificirati kao „nedržavni subjekti“. Inzistiranje na pojmu „nedržavnih subjekata“ u ovom trenutku značajno je zbog vezanja EU izbora sa teorijom integracije (neofunkcionalističkom teorijom integracije). Uvod u neofunkcionalističku teoriju integracije je u

⁴⁹ J. Habermas, *Eseji o Europi*, s priložima Dietera Grimma i Hansa Vorländera, 2008, Zagreb, Školska knjiga d.d., str. 37.

⁵⁰ *Ibid.*, str. 39.

⁵¹ *Op.cit.*, *Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, članak 14.

⁵² *Ibid.*, članak 10.

sljedećem citatu. „Demokratski se poredak temelji na ideji slobode i jednakosti, te na načelima solidarnosti i suradnje među građanima radi ostvarivanja kolektivnih preferencija i općega dobra. Demokracija zbog toga podrazumijeva posredovanje među različitim, međusobno suprotstavljenim društvenim interesima koji se ostvaruju kroz institucionalizirano predstavništvo i političko natjecanje, te kroz propisane procedure“.⁵³ Znači, posrednik između interesa je demokracija. Stavljanjem „posrednika“ između različitih interesa država (naroda) članica trebali bi se izbjeći sukobi. Posredovanje u obliku izbora „nedržavnih subjekata“ u Europski parlament ne samo da dovodi do izbjegavanja sukoba nego i do povećanja integracije. Ovu tezu utemeljuje se u neofunkcionalističkoj teoriji integracije.

Neofunkcionalistička teorija integracije pod „nedržavnim subjektima“ podrazumijeva poslovna udruženja, radničke sindikate i političke stranke koji žele pojačanu integraciju kako bi ostvarili svoje interese. Interesi su u suštini neofunkcionalističke teorije integracije. Također, interesi su i u suštini teorije međuvladinih odnosa kao teorije integracije. „Teorija međuvladinih odnosa, kako je izvedena iz „realističke škole“ međunarodnih odnosa, tvrdi da europsku integraciju pokreću interesi i djelovanje europskih nacionalnih država“.⁵⁴

Neofunkcionalističkoj teoriji „nedržavnim subjektima“ se mogu dodati i izabrani predstavnici u EU parlament zbog toga što se isti biraju neposredno na razini Unije. Ako ovim dokazom kvalificiramo predstavnike u EU parlamentu kao „nedržavne subjekte“ onda neofunkcionalistička teorija integracije pojačava integrativni kapacitet EU. „Ti nedržavni subjekti zastupati će svoje proeuropske interese kod svojih nacionalnih vlada, koje će pak utjecati na nacionalne tehnokratske subjekte. Time će se postići da nacionalni politički subjekti prepoznaju korist od suradnje i povezivanja na europskoj razini“.⁵⁵ Znači, postoji integrativna veza između EU izbora i neofunkcionalističke teorije integracije. „Neofunkcionalizam se pojavio u posebnom političkom i znanstvenom kontekstu: funkcionalističke su teze preuzeli politički i administrativni akteri poput Roberta Schumana i Jeana Monneta upravo u trenutku kada se u Sjedinjenim Američkim Državama rađa bihevioristički pokret“.⁵⁶ Uzevši u obzir spomenuta imena u tezi može se reći da se neofunkcionalistička teorija integracije nalazi u suštini EU.

⁵³ P. Maldini, *Demokracija i demokratizacija*, Dubrovnik, 2008, Sveučilište u Dubrovniku, str. 159.

⁵⁴ *Op. Cit.*, Hiks, S., *Politički sistem Evropske unije*, str. 35.

⁵⁵ S. Saurugger, *Teorije i koncepti europske integracije*, Zagreb, 2013, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, str. 54.

⁵⁶ *Ibid.*, str. 51.

VII. ČIMBENICI SMANJENJA INTEGRATIVNOG KAPACITETA

U ovom poglavlju analizirati će se čimbenici smanjenja integrativnog kapaciteta kroz oblike separatizma i nacionalizma. Prikazati će se trenutno dva aktivna događaja kroz slučajeve Katalonije i Velike Britanije.

Prije nego se krene u analizu za potrebe teme odrediti će se pojmovi interesa, integracije, separatizma i nacionalizma. Korist od njihovog značenja u analizi smanjenja integrativnog kapaciteta nalazi se u većoj jasnoći teza koje će se iznositi.

„Izraz interes (od lat. *interesum, interesse* – učestvovati, uzeti udela) izražava određen aktivan odnos čoveka prema nekoj stvari, drugom licu ili izvesnoj ideji, udeo, učešće čoveka u nečemu ili značaj, važnost, vrednost, korist za čoveka iz tog odnosa. Biti zainteresovan znači biti spreman da se stupi u aktivan odnos prema nečemu bilo da bi se zadovoljila neka lična potreba ili želja (lični interes) ili određena društvena potreba ili težnja (društveni interes)“.⁵⁷ Zajedničko za obje navedene teze je pojam „aktivan odnos“. Poteban je „aktivan odnos“ koji može biti različitog oblika pa se stoga može interes povezati sa integracijom, separatizmom i nacionalizmom.

„Integracija kao opšti društveni proces *karacteriše se svesnim povezivanjem ljudi, institucija, grupa i zajednica u funkcionalno jedinstvene društvene celine*, koje se stvaraju radi zadovoljenja određenih ljudskih potreba i postizanja specifičnih *društvenih ciljeva*“.⁵⁸ U integraciji „povezivanje“ predstavlja „aktivan odnos“ koji se uspostavlja radi zadovoljenja neke potrebe ili težnje putem neke stvari ili vrijednosti. Povezivanjem također nastaje funkcionalno jedinstveno društvena cjelina. Znači, zadovoljenje potreba stvarima ili vrijednostima putem povezivanja nastaje funkcionalna cjelina.

U odabranim slučajevima Katalonije i Velike Britanije probati će se kvalificirati koja je vrsta „aktivnog odnosa“ na snazi kojim se žele ostvariti interesi. U navedenim slučajevima postojala je funkcionalna cjelina, što znači da je postojalo zadovoljenje potreba putem stvari i vrijednosti.

⁵⁷ J. Đorđević, predsednik Redakcionog odbora i Naučne grupe, *Politička enciklopedija*, Beograd, 1975., „Savremena administracija“, str. 349.

⁵⁸ *Ibid.*, str. 346.

7.1. Separatizam

„Separatizam (od lat. *separatio*-odvajanje, rastavljanje, izdvajanje) je društveni pokret za odvajanjem jedne grupe od šire zajednice, bilo u svrhu priključenja drugoj zajednici ili potpunog osamostaljenja. -Iako separatizam kao društveni pokret uvek izražava određenu političku sadržinu, on ne mora biti i neposredno politički obojen (npr. verski pokreti šizmatika, raskolnika i sl.)“.⁵⁹ Dakle, separatizam se kao „aktivan odnos“ razlikuje od integracije po sadržaju „odvajanjem jedne grupe od šire zajednice“. Znači, razdvajanje cjeline na dijelove. U separatizmu „razdvajanje“ predstavlja „aktivan odnos“.

„Osim javnosti poznatije Katalonije i Škotske koje obje u svojim autonomnim vladama imaju stranke koje se zalažu za odcjepljenje od matičnih zemalja odnosno zemalja s kojima se nalaze u uniji, na Europskom zapadu postoji više pokrajina i regija s većom ili manjom autonomijom u kojima bujaju separatistički pokreti“.⁶⁰

U Italiji postoje političke snage koje traže odvajanje Venecije od Italije. „Pokret koji se zalaže za nezavisnost zove se *Indipendenza Veneta* i privlači sve više pristalica“.⁶¹

„Pokrajine Lombardija, Aosta, Pijemont, Ligurija, Veneto i Emilia-Romagna sa svojom brojnom industrijom i bankama zaslužne su za najveći dio gospodarstva čitave Italije“.⁶²

Iako je Bavarska uvijek bila drugačija od ostatka Njemačke, prvenstveno jer je većim dijelom katolička, ipak i kod Bavaraca pitanje separatizma prije svega je ekonomsko pitanje, odnosno pitanje raspodjele uplaćenog novca u savezni proračun između siromašnijih i bogatih saveznih republika“.⁶³ U EU postoje i drugi primjeri separatističkih pokreta. Međutim uzevši u obzir definiciju separatizma koja osim političke sadržine kao osnove uzima vjeru u EU se širi separatizam na osnovu ekonomskih pitanja.

⁵⁹ *Ibid.* str. 956.

⁶⁰ Direktno.hr, *Val separatizma širi se Europom*, Propuls d.o.o., preuzeto 13.8.2018.: <https://direktno.hr/direkt/val-separatizma-siri-se-europom-evo-koje-zemlje-imaju-problema-sa-separatizmom-svojih-regija-99621/>

⁶¹ I.E. Matijašević, (priređila), za Tportal.hr, *Ovo su separatisti od kojih strepi europska unija*, Hrvatski telekom d.d., preuzeto 13.8.2018.: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/ovo-su-separatisti-od-kojih-strepi-europska-unija-20140918>

⁶² *Op. Cit.*, Direktno.hr, *Val separatizma širi se Europom*, preuzeto 13.8.2018.: <https://direktno.hr/direkt/val-separatizma-siri-se-europom-evo-koje-zemlje-imaju-problema-sa-separatizmom-svojih-regija-99621/>

⁶³ *Ibid.*

7.2. Nacionalizam

„Nacionalizam (od. fr. *Nationalisme*) označava: 1) buržoasku politiku i ideologiju koja ističe naciju kao celinu, kao apstraktnu kategoriju, i njene interese, nasuprot drugim nacijama; u formi nacionalnih interesa ova ideologija i politika nameće interese reakcionarnih klasa i snaga, 2) doktrinu koja propoveda nacionalnu isključivost i odvajanje od drugih naroda, koja apriori odbacuje međunacionalnu ravnopravnu saradnju i internacionalizam, 3) pokret ili težnju za nacionalnom nezavisnošću“. ⁶⁴ U nacionalizmu „aktivan odnos“ predstavlja „isključivost“ i „odvajanje“. Ako se ovako sagleda „aktivan odnos“ tada se nacionalizam koji ima oblik odvajanja može nazvati podvrstom separatizma.

„Što se to događa unutar EU-a? Poljska i Mađarska, koje su prije 14 godina postale članice Unije, okrenule su se nacionalizmu. Sastavni dijelovi fenomena koji već dugo tinja na istoku Europe“. ⁶⁵

„Europska unija je nekoć predstavljala predmet žudnje bivšeg istočnog bloka. To je bilo prije samo 25 godina. U međuvremenu, Europska unija ima ogromne probleme sa svojim mlađim članicama. Isto načelo važi i u obrnutom smjeru. Poljska i Mađarska vrijednosti koje zagovara Bruxelles danas najviše vole iz prizme EU-a kao svojevrsnog stroja za tiskanje novca. Oni odbacuju briselski centralizam, a u zapadnoeuropskom multikulturalizmu vide prijetnju. Umjesto toga, u Varšavi i Budimpešti se sada definiraju nove stare vrijednosti: domovina, kršćanska vjera, obitelj. Društveno-politički ideali poput ovih postali su bitni i u Češkoj i Slovačkoj. Tako se formirao kontra-pokret protiv otvorenih društava zapadne Evrope“. ⁶⁶

EU je za „mlade članice“ postala tiskara novca koji se povlači temeljem raznih projekata kako bi se oživila posrnula ekonomija nakon pada istočnog bloka. Međutim, osim novca u EU mlade članice nisu preuzele i druge vrijednosti zadanih demokracija. Primjeri u kojima Mađarska, Slovenija postavljaju „ograda“ kao fizičku barijeru protiv izbjeglica dokazuju da navedene države (narodi) još imaju problema sa svojim identitetom. Problem identiteta ne može riješiti postavljanje „ograda“ prema drugima. „Ograda“ kao fizička barijera se može simbolično tumačiti kao poruka drugima da ulaz nije dopušten. Kako „ograda“ povezati sa slobodom kretanja radnika, robe i kapitala?

⁶⁴ **Op.cit.**, J. Đorđević, predsjednik Redakcionog odbora i Naučne grupe, Politička enciklopedija, str. 602.

⁶⁵ Deutsche Welle, *Nacionalizam s istoka Europe*, preuzeto 13.8.2018.: <https://www.dw.com/hr/nacionalizam-s-istoka-europe/a-42077462>

⁶⁶ *Ibid.*

7.3. *Slučaj Katalonija*

Pravo na samoopredeljenje u političkim stavovima – slučaj Katalonija

Na ovom mjestu istražuje se pravo samoopredeljenja u političkim stavovima kojima se oblikuje politička stvarnost u Europskoj uniji. Događaj koji predstavlja povod za političko izjašnjavanje političara o pravu samoopredeljenja unutar EU jest slučaj Katalonije. Navesti će se izjave nositelja vlasti Španjolske, Njemačke, Francuske, Rusije i SAD-a te čelnika Europske unije. Navedene izjave će se analizirati, a rezultati analize se će iskoristiti u poglavlju o odnosu između prava samoopredeljenja i istupanja iz EU.

„Pokret nezavisnosti, kojeg predvodi regionalni predsjednik **Carles Puigdemont**, tvrdi da Katalonija ima moralno, kulturno, ekonomsko i političko pravo na samoodređenje“.⁶⁷

Iz ovog političkog stava pravo samoopredeljenja je definirano na osnovu više društvenih dimenzija koje bi trebale osigurati temelj za političko djelovanje u smjeru proglašenja nezavisnosti Katalonije. **Carles Puigdemont** ovim političkim stavom izražava želju za zajedničkim djelovanjem te opisuje točke kohezije unutar Katalonije. Dva pojedinca se mogu vezati na točki morala, a da se razilaze na točki kulture ili ekonomije. Stoga, za zajedničko političko djelovanje treba odabrati barem jednu točku kohezije koja će se iskoristiti u širenju političkog stava o samoopredeljenju naroda i sa njim u vezi pravu na samoopredeljenje.

Ovaj politički stav se može vezati sa sljedećom tezom: “Nacija ima, ili je imala, tlo, zemlju, što ne znači, kao u države, teritorijalno područje vlasti i uprave, već kolijevku života, rada, patnje i snova“.⁶⁸ Reakcija španjolske vlade na pokret nezavisnosti i ideje koje se vežu uz pravo na samoopredeljenje očituje se u sljedećim političkim stavovima.

„Prestanite s eskalacijom ovog radikalizma jednom za svagda“, pozvao je španjolski premijer Mariano Rajoy demonstrante i političke vođe u Kataloniji. „Još nije kasno da se izbjegniju veći problemi.“⁶⁹

Kvalifikacija prava na samoopredeljenje kao radikalizam sa kojim treba prestati i prijetnja sa većim problemima pokazuje političko nepoznavanje moralnih, kulturnih i ekonomskih točaka društvene kohezije društava kojima se vlada. Francuski predsjednik Emmanuel Macron politički

⁶⁷ S. Menđušić, za Telegram media grupa d.o.o., *Ako još uvijek niste sigurni što Katalonija zapravo želi, podsjećamo na naš vodič kroz referendum*, preuzeto 6.4.2018.: <https://www.telegram.hr/price/referendum-o-neovisnosti-katalonije-kako-je-stvar-eskalirala-sto-bi-se-moglo-dogoditi-i-sto-to-znaci/>

⁶⁸ J. Maritain, *Čovjek i država*, Zagreb, 1992, Globus naklada zavod, Školska knjiga str. 21.

⁶⁹ Deutsche Welle, *Napetosti u Kataloniji se nastavljaju*; preuzeto 6.4.2018.: <http://www.dw.com/hr/napetosti-u-kataloniji-se-nastavljaju/a-40622333>

se očitovao sljedećim izjavama. „Katalonski korak nije u skladu s propisima španjolske pravne države“, dodao je, ocijenivši da je u „Kataloniji riječ o obliku iredentizma“ i da je separatistički korak među ostalim motiviran gospodarskim egoizmom koji ga plaši“.⁷⁰ Politički sadržaj često biva određen pozivanjem na pozitivne pravne propise. Međutim, politika je puno šire područje i njezino djelovanje ne mora biti motivirano sadržajem pozitivnih pravnih propisa.

„Podupiremo stajalište španjolske vlade (...) Nadamo se također da će se pronaći rješenja na temelju španjolskog ustava“, rekla je Merkel“.⁷¹ Također se temeljem ove izjave može utvrditi da se politika skriva iza pozitivnih propisa bez očitovanja o moralnim, kulturnim i ekonomskim dimenzijama društva koje traži proglašenje nezavisnosti.

Obje izjave se mogu vezati uz konstitucionalizam na temelju kojeg su osnovane sve članice EU jer svaka članica ima konstitutivni akt - Ustav na kojem osniva društveni i pravni poredak.

„Konstitucionalizam (lat. *constitutio*) je izraz upotrebljavan u više značenja, a najviše kao sinonim za ustavnost. Upotrebljen u tom smislu, on znači isticanje političkog načela suprematije ustava i njegove najviše pravne snage i sveopšte obvezatnosti“.⁷² Konkretiziranje konstitucionalizma kao sveopćeg političkog načela na primjeru Katalonije pokazuje statičnost sadržaja politike čelnika EU. „Predsjednik Europske komisije **Jean-Claude Juncker** rekao je da EU mora poštovati odluke španjolske vlade i španjolskog ustavnog suda“.⁷³ Također, kao i izjave Emmanuela Macrona i Angele Merkel, **Jean-Claude Juncker** ističe konstitucionalnu teoriju kao opće važeću teoriju u političkoj stvarnosti.

Treba navesti i izjave političara „svjetskih“ vođa: Predsjednika Putina i Trampa. Ruski predsjednik **Vladimir Putin** kvalificirao je politiku čelnika Europske unije kao politiku dvostrukih mjerila. “Odlučili su, rekao je misleći pritom na Europu, da je u redu da Kosovo proglasi neovisnost od Srbije 2008., ali da stanje u Kataloniji, iračkom Kurdistanu i na Krimu treba tretirati na drugi način”.⁷⁴

⁷⁰ Index promocija d.o.o., *Macron pozvao na mirno rješenje sukoba u Španjolskoj: "Katalonija nije ugnjetavana"*; preuzeto 6.4.2018.: <http://www.index.hr/vijesti/clanak/macron-pozvao-na-mirno-rjesenje-sukoba-u-spanjolskoj-katalonija-nije-ugnjtavana/1000034.aspx>

⁷¹ Index promocija d.o.o., *Merkel i Macron podupiru Španjolsku u krizi s Katalonijom*; preuzeto 6.4.2018.: <http://www.index.hr/vijesti/clanak/merkel-i-macron-podupiru-spanjolsku-u-krizi-s-katalonijom/1002026.aspx>

⁷² Institut političkih nauka Pravnog fakulteta u Beogradu. *Mala politička enciklopedija*, Beograd, 1966, Savremena administracija, str. 541.

⁷³ Nova TV d.d., *Što slijedi nakon referendumu u Kataloniji? Odgovori na osam ključnih pitanja o krizi u Španjolskoj*, preuzeto 6.4.2018.: <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/sto-slijedi-nakon-referenduma-u-kataloniji-odgovori-na-osam-pitanja-o-krizi-u-spanjolskoj---491185.html>

⁷⁴ Index promocija d.o.o., *Putin o Kataloniji: "Dvostruka mjerila opasna su za Europu"*, preuzeto 6.4.2018.:

Trump je rekao: „Španjolska je velika zemlja i treba nastaviti biti ujedinjena.“⁷⁵ Navedene političke izjave daju osnovu da se izdvoje pojmovi koji su se koristili u kontekstu prava na samoopredeljenje. To su pojmovi: moral, kultura, ekonomija, političko pravo, radikalizam, propisi, pravna država, ustav, dvostruka politika, ujedinjenost. Na ovom mjestu može se zaključiti da je politički život unutar EU još uvijek osnovan na zamisli nastaloj još u vrijeme Društva naroda.

„Zamisao o EU iznio je Brijan u govoru koji je održao na Desetoj skupštini Društva naroda 7. septembra 1929. godine. Ona se zasniva na zajednici interesa u užoj međuzavisnosti evropskih država; ona isto tako podrazumeva izvesnu saglasnost u mišljenjima i težnjama, bez koje nijedna zajednica ne bi mogla trajati“.⁷⁶

„Interes može voditi saradnji – ako su interesi komplementarni – ili sukobu – ako su oni isključivi“.⁷⁷ U to doba kada se raspravljalo o zajednici interesa kao jamcu mira i sigurnosti je doba kraja prvog svjetskog rata te doba straha od drugog svjetskog rata. Nažalost, ako se ocijeni proteklo vrijeme i događaji, može se utvrditi da se nije postigla „izvjesna“ suglasnost u mišljenjima i težnjama oko pitanja interesa. Navedeni citat da interes može voditi suradnji ili sukobu pokazuje dva stanja u kojem se mogu nalaziti dvije strane oko pitanja interesa, a to su suradnja ili sukob. Znači, korištenje interesa kao kriterija uspostave odnosa između dviju strana izvjesno vodi u dva stanja: suradnju ili sukob. Drugi svjetski rat je pokazao da ova ideja nije bila dovoljno snažna da osigura mir i sigurnost na evropskom kontinentu. Ako su izvjesna dva stanja vezana uz interes od kojih je jedno prihvatljivo (suradnja), a drugo neprihvatljivo (sukob) može se postaviti pitanje, da li treba osnivati odnose na pojmu interesa. Da li postoji još nešto u odnosima, a što vodi samo u suradnju? Suradnja je jamac mira i sigurnosti. Zamisao da se zajednica zvana EU osniva na interesima i danas je prisutna, što se dokazuje proizvođenjem velikog broja propisa koji imaju za cilj definiranje određenih interesa. Stoga se može na ovom mjestu utvrditi stanje rizika u kojem se nalazi EU te ga se može i opisati kroz pojmove suradnje i sukoba. Ili će unutar EU postojati suradnja ili će postojati sukob. To su dva izvjesna stanja ako se neka zajednica i odnosi unutar nje osnivaju na interesu. Kako se gore navodi, interesi mogu biti komplementarni ili isključivi. Pitanje je da li različiti narodi i različite nacije mogu imati komplementarne interese koji vode međusobne

<http://www.index.hr/vijesti/clanak/putin-o-kataloniji-dvostruka-mjerila-opasna-su-za-europu/1002091.aspx>

⁷⁵ Hrvatski Telekom d.d., Trump: *Volio bih da Španjolska ostane ujedinjena*, preuzeto 6.4.2018.:

<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/trump-volio-bih-da-spanjolska-ostane-ujedinjena-20170926>

⁷⁶ L. Le Fur, *Međunarodno javno pravo*, Beograd, 2010, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 282.

⁷⁷ V. Dimitrijević, R. Stojanović, *Međunarodni odnosi, osnovi opšte teorije*, Beograd, 1979., „Nolit“, str. 146.

odnose u mir i sigurnost. Ili je prirodno stanje između naroda, stanje isključivosti koje vodi u sukobe. Ova dva pitanja su pitanja za sociološka istraživanja. Tamo gdje političke vođe EU ne vide artikulaciju svojih interesa kao u slučaju Katalonije onda se pozivaju na teoriju konstitucionalizma kao jamca mira i sigurnosti unutar EU. Jer ako postoji sukob zbog interesa, onda pojačavati političkim izjavama pitanje interesa nije oportuno te se političari okreću drugoj osnovi mira i sigurnosti. Iz ovoga se može zaključiti, da postoji i drugi temelj za mir i sigurnost, a to je konstitucionalizam. „Konstitucionalizam se javlja u 18. stoljeću kao pretežno konzervativan politički svjetonazor“.⁷⁸ Bez obzira što se konstitucionalizam smatra konzervativnim političkim svjetonazorom, EU u zadnje vrijeme pokušava donijeti svoj Ustav. Očito je sazrela misao da osnivanje Unije na interesima može odvesti i u sukob te se traži drugi model u teoriji konstitucionalizma da bi se osigurao mir i sigurnost na evropskom kontinentu.

Pravo na samoopredeljenje u pravnim aktima

Pravo na samoopredeljenje u pravnim aktima sagledati će se na temelju izvora međunarodnog prava. Povelja UN-a spominje samoodređenje naroda već u članku 1. „Razvijati prijateljske odnose Među narodima, utemeljene na poštovanju načela ravnopravnosti i samoodređenja naroda, i poduzimati druge prikladne mjere za učvršćenje svjetskog mira“.⁷⁹ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima u članku 1. razrađuje samoopredeljenje naroda te isto kvalificira kao pravo na samoopredeljenje naroda navođenjem preciznijeg sadržaja prava na samoopredeljenje. „Svi narodi imaju pravo na samoodređenje. Na temelju toga prava oni slobodno određuju svoj politički status i osiguravaju svoj gospodarski, društveni i kulturni razvoj“.⁸⁰ Hipoteza pravnog pravila je da postoji narod koji ima ideju o svom političkom, gospodarskom i društvenom te kulturnom interesu. Pravo kao takvo zaštićuje interese. Politički interes se može kretati od samostalnog odlučivanja u kojoj vrsti državnog uređenja narod želi oblikovati vlast pa do toga kakav će stav zauzeti prema uključivanju u šire međunarodne odnose i organizacije. Ovdje treba naglasiti sljedeću tezu. „Država postoji poradi čovjeka“.⁸¹ „Čovjek“ svoje interese može

⁷⁸ H. Meier, H. Rausch, H. Denzer, *Klasici političkog mišljenja*, 2. svezak, Zagreb, 1998., Golden marketing, str. 143.

⁷⁹ Ujedinjeni narodi, *Povelja Ujedinjenih naroda*, preuzeto 18.4.2018.:

http://www.mvep.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/ugovori/povelja_un_hr.pdf

⁸⁰ Ujedinjeni narodi, *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima*, (rezolucija br. 2200 A /XXI, usvojen 16.12.1966., stupio na snagu 23.3.1976. godine), preuzeto 18.4.2018.:

https://pravosudje.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Pravo%20na%20pristup%20informacijama/Zakoni%20i%20ostali%20propisi/UN%20konvencije/Međunarodni_pakt_o_građanskim_i_politickim_pravima_HR.pdf

⁸¹ A. Baruzzi, *Uvod u političku filozofiju novog vijeka*, Zagreb, 1994., Hrvatska sveučilišna naklada, str. 209.

zaštiti kroz osnivanje države. Gospodarski interes se može artikulirati kroz određenje o tome da li se želi tržišna privreda ili centralno planiranje uz nijanse koje su već razvijene u teoriji i praksi, a vezane uz pojam države blagostanja. Društveni interes se takođe može vezati uz pojam države blagostanja uz stabilan pravni poredak. Kulturni interes je dio identiteta svakog naroda i pojedinca koji se definira kroz pojmove o kulturi. Analiza pravnog pravila nas upućuje na pojam naroda i pojmove političkog, gospodarskog, društvenog i kulturnog interesa. „Španija je kako se u njenom Ustavu kaže (čl.1.) socijalna, demokratska i pravna država, koja kao najveće vrijednosti svog pravnog uređenja proglašava slobodu, pravdu, jednakost i politički pluralizam“.⁸² Temeljem ovog članka Ustava može se postaviti hipoteza, ako Španjolska svoj status izjednačava sa demokracijom te idejom pravne države uz uvažavanje slobode, jednakosti i politički pluralizam kako to da je dospjela do stanja u kojoj se aktivira pravo na samoopredeljenje naroda te u kojoj se koristi represija prema aktivistima koji misle drugačije. „Usprkos tome što je ustavna država najuspješniji oblik države u XX veku i model koji mnoge zemlje u razvoju teže da imitiraju, on preživljava teška vremena“.⁸³ Pitanje je da li je Ustav samo akt koji je nastao i koji se ne primjenjuje onako kako je zamišljen. Ako se želi biti ustavna država onda slobodu, pravdu, jednakost i politički pluralizam treba primjenjivati na cjelokupno društvo po načelu svi su preda zakonom (ustavom) jednaki. Postavlja se pitanje, da li u EU nastupa kriza konstitucionalizma i da li je ta kriza ojačana članstvom u EU. Ako se članstvo u EU može povezati sa krizom konstitucionalizma, otvara se hipoteza koja ukazuje na stvaranje novog poretka unutar EU. „Ustav počiva, stoji u članu 2, na neraskidivom jedinstvu španske nacije, zajedničke i nedjeljive otadžbine svih Španaca, i priznaje i garantuje pravo na autonomiju nacionalnosti i regiona koji je sačinjavaju, kao i na solidarnosti među svima njima“.⁸⁴ Ako postoji pravo samoodređenja u međunarodnim aktima koji su stupili na snagu prije Ustava Španije, postavlja se pitanje smisla članka 2. Ustava. Ako je priznato pravo samoodređenja naroda onda neraskidivo jedinstvo španske nacije nema pravnu snagu jer ne postoji španska nacija već postoji više nacija na teritoriju Španije. Ustav je člankom 2. derogirao pravo na samoodređenja naroda te je derogirao Povelju UN-a te Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima. Postavlja se pitanje, da li derogiranje međunarodnih pravnih akata pojačava ili oslabljuje konstitucionalizam pojedine države.

⁸² V. Vasović, *Savremene demokratije*, II izdanje, Beograd, 2012, Službeni glasnik, str. 27.

⁸³ E. Vinsent, *Teorije države*, Beograd, 2009, Službeni glasnik, str. 101.

⁸⁴ *Op. cit.*, V. Vasović, *Savremene demokratije*, str. 27.

7.4. Slučaj Velika Britanija

Istupanje iz EU u političkim stavovima – slučaj Velike Britanije

Istupanje Velike Britanije iz članstva u EU obilježen je velikim brojem političkih stavova. Odabrani su oni stavovi koji donose promjenu politike EU prema Velikoj Britaniji. Također odabrani su stavovi koji su izjavljeni među prvima nakon spoznaje da je izlazak iz Velike Britanije izvjestan.

„Predsjednik Europske komisije Juncker rekao je da očekuje da sada Njemačka i Francuska kao glavni pokretači Europskog projekta preuzmu jasnu ulogu“.⁸⁵ Prethodno je **Jean Claude Juncker** pozvao Britansku vladu da što prije izađu iz EU. Analiza ovog političkog stava donosi pojmove: podjela, brzi izlazak, uloge.

„Francuski predsjednik **Francois Hollande** britansku je odluku o izlasku iz EU-a u petak nazvao „bolnim izborom“, dodavši da je Francuska i Europa moraju poštovati“.⁸⁶ Francuski predsjednik Francois Hollande je kvalificirao izlazak pojmom „bolni izbor“.

Angela Merkel izjavljuje:

„S velikim žaljenjem smo primili vijest o odluci građana Velike Britanije o izlasku iz Europske unije. Mislim da ne smijemo okolišati: ovaj dan predstavlja veliki rez za Europsku uniju i integracijske procese unutar Unije“.⁸⁷ Angela Merkel donosi pojmove: žaljenje, rez, integracijski procesi.

Britanac **John Kerr**, autor članka 50 Lisabonskog ugovora o razdruživanju od Europske unije:

„Ne osjećam se krivim što sam izmislio taj mehanizam. Jako sam tužan zbog toga što ga koristi Ujedinjeno Kraljevstvo“, kazao je Kerr, koji je Škot i uvjereni protivnik Brexita. „Nisam mislio da će se to dogoditi“.⁸⁸ Pozivanje na vlastitu krivnju kao da je riječ o određenoj vrsti odgovornosti za počinjeni delikt zbog formulacije koja omogućuje određenoj državi članici izlazak iz EU je dio politike EU. Ostavljanje mogućnosti promjene određenog stanja koje je očito

⁸⁵ A. Palokaj, za HANZA MEDIA d.o.o., *JUNCKER POBRAO PLJESAK 'Ovo nije kraj Europske unije! Pozivam Britaniju da izađe što prije'*, preuzeto 18.4.2018.: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/juncker-pobrao-pljesak-ovo-nije-kraj-europske-unije-pozivam-britaniju-da-izade-sto-prije/4466465/>

⁸⁶ Styria medijski servisi d.o.o., *Merkel: Ovo je veliki rez za EU; Hollande: Europa je na kušnji*, preuzeto 6.4.2018.: <https://www.24sata.hr/news/merkel-ovo-je-veliki-rez-za-eu-hollande-europa-je-na-kusnji-480178>

⁸⁷ Styria medijski servisi d.o.o., *PRVA REAKCIJA ANGELE MERKEL: 'Jako nam je žao, ali EU je dovoljno jaka da preživi Brexit'*, preuzeto 6.4.2018.: <https://net.hr/danas/svijet/prva-reakcija-angele-merkel-jako-nam-je-zao-ali-eu-je-dovoljno-jaka-da-prezivi-brex-it/>

⁸⁸ "N1 info", *Autor članka 50: Žao mi je što ga koristi Velika Britanija*, preuzeto 6.4.2018.:

<http://hr.n1info.com/a187806/Svijet/Svijet/Autor-clanka-50-Zao-mi-je-sto-ga-koristi-Velika-Britanija-ali-ne-osjecam-se-krivim.html>

zamišljeno kao trajno stanje (?) ne može se kvalificirati kao delikt protiv EU. Nametanje pojma „delikta“ u političkoj stvarnosti međunarodnih odnosa put je prema nestabilnosti.

Izdvojeni pojmovi koji su se pojavili u političkim izjavama: podjela, brzi izlazak, uloge, bolni izbor, žaljenje, rez, integracijski procesi, krivnja, delikt. Navedeni pojmovi ukazuju da je potrebno istražiti da li je članstvo u EU politički gledano dobrovoljne prirode. Šire obrazloženo, politički stavovi zasnovani na gore navedenim pojmovima daju naslutiti da je članstvo što se tiče političkih odnosa, trajan odnos.

Andrej Plenković održao je govor o budućnosti Europe pred zastupnicima Europskog parlamenta u Strasbourgu iz kojeg je znakovita izjava o članstvu u EU kao trajnom odnosu.

„Hrvatska ušla u Europsku uniju da tu ostane i da zajedno s drugim partnerima dalje gradi i razvija europski projekt“.⁸⁹ Ovdje je zauzet politički stav kojim se želi naglasiti jedinstvo u EU u trenutku izlaska jedne od članica koja je bila vrlo značajan faktor u gradnji zajedničkog tržišta te u izgradnji mira i sigurnosti. Da li se zauzetim stavom derogira članak 50. Lisabonskog ugovora? Ovo je faktično pitanje, a pravno pitanje je, kakve bi mogle biti pravne posljedice na RH s obzirom da je Izjavu dao organ vanjskog zastupanja RH. U ovo pravno pitanje neće se detaljnije ulaziti s obzirom da bi se udaljilo od teme prelazeći na obvezivanje države prema pravilima međunarodnog prava. Zanimljiva je i kvalifikacija „europski projekt“ koja se često koristi u političkim izjavama. Pojam „projekta“ se koristi kada se želi naglasiti jedan jednokratni cilj koji se nakon nekog vremena ispuni. Što kada se izgradi „europski projekt“ i naslućuje li se iz izjave pojava nekog drugog političkog poretka unutar EU? Ili je samo riječ o kontradiktornosti određene izjave.

Istupanje iz EU u pravnim aktima

Iako su politički stavovi obilježeni trajnošću članstva u EU, postoji pravni institut koji je bio pravna osnova istupanja Velike Britanije iz EU. Iz dolje navedenog pravnog instituta nastojati će se otkriti glavni elementi postupka istupanja iz EU.

Članak 50. stavak 1. UGOVORA O EUROPSKOJ UNIJI: „Svaka država članica može donijeti odluku o povlačenju iz Unije u skladu sa svojim ustavnim odredbama“.⁹⁰

⁸⁹ T. Vlašić, za Telegram media grupa d.o.o., *Plenković je održao govor pred zastupnicima u Europskom parlamentu*, preuzeto 6.4.2018.: <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/plenkovic-je-odrzao-govor-pred-zastupnicima-u-europskom-parlamentu/>

⁹⁰ *Op. Cit.*, *Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, čl. 50., st. 1.

Prvi korak države članice u postupku istupanja je donošenje odluke o povlačenju iz EU. Tumačenje ovog stavka upućuje na primjenu ustavnog prava svake države članice. Bez primjene ustavnog prava odluka o povlačenju iz Unije nije valjana. Dalje, Članak 50. stavak 2. UGOVORA O EUROPSKOJ UNIJI: „Država članica koja donese odluku o povlačenju, o svojoj namjeri obavješćuje Europsko vijeće. S obzirom na smjernice koje daje Europsko vijeće, Unija pregovara i sklapa s tom državom sporazum kojim se utvrđuju aranžmani njezina povlačenja, uzimajući pritom u obzir okvir za njezin budući odnos s Unijom. Sporazum se pregovara u skladu s člankom 218. stavkom 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Sporazum u ime Unije sklapa Vijeće, odlučujući kvalificiranom većinom, uz prethodnu suglasnost Europskog parlamenta“.⁹¹

Drugi korak države članice je obavješćavanje Europskog vijeća o namjeri povlačenja iz EU. Namjera bi trebala biti osnovana u odluci o povlačenju. Namjera o povlačenju nije dovoljna bez odluke o povlačenju donešene u skladu sa ustavnim pravom države članice. Daljnja analiza upućuje na pitanje, da li država članica može donijeti odluku o povlačenju iz članstva, a da ne „obavještava“ Europsko vijeće. Odnosno, dvojba je da li je nastalo subjektivno pravo za državu članicu ili obaveza u trenutku donošenja odluke o povlačenju. Ako je nastalo subjektivno pravo onda pojam obavješćavanja također se bi se trebao shvatiti kao pravni zahtjev utemeljen na odluci o povlačenju iz EU. Daljnja analiza upućuje na pitanje, da li država članica može donijeti odluku o povlačenju iz članstva da ne „obavještava“ Europsko vijeće. S obzirom da pravni zahtjev ne može postojati bez svoje osnove u „subjektivnom pravu“ odgovor na ovo pitanje ovisi o zauzetom stavu na prethodno pitanje. Ako je nastalo subjektivno pravo onda pravni zahtjev (obavješćavanje) se može i ne mora postaviti prema Europskom vijeću. Pa se temeljem ovog tumačenja može ići u smjeru zaustavljanja postupka izlaska iz članstva. Ako je nastala obaveza onda se pravni zahtjev (obavješćavanje) mora postaviti Europskom vijeću te se postupak mora nastaviti. Ovdje bi moglo pomoći gramatičko tumačenje „zareza“ između odluke o povlačenju i namjere obavješćavanja Europskog vijeća. Ali ako se tumači odredba u duhu europskog jedinstva te politički stavovi o trajnom odnosu članstva, onda bi se trebalo zauzeti stav da je nastalo subjektivno pravo te da se pravni zahtjev (obavješćenje) može i ne mora postaviti.

Ovdje se može postaviti pitanje kada je započeo postupak istupanja iz članstva. Da li kako je u ovom istraživanju postavljeno - donošenjem odluke o povlačenju iz članstva ili trenutkom „obavješćavanja“ druge strane odnosno tijela EU.

⁹¹*Ibid.*, čl. 50., st. 2.

Članak 2. upućuje na primjenu članka 218. stavkom 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije koji glasi: „Komisija ili Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku, kada se predviđeni sporazum odnosi isključivo ili poglavito na zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku, daje preporuke Vijeću koje donosi odluku kojom se odobrava otvaranje pregovora i kojom se, ovisno o predmetu predviđenog sporazuma, imenuje pregovarač Unije ili voditelj pregovaračkog tima Unije.“⁹²

Članak 218. donosi sljedeći (treći) korak u postupku koji mora poduzeti tijelo EU. Komisija daje preporuke Vijeću o sadržaju odluke o pregovorima i imenovanju pregovarača Unije ili voditelja pregovaračkog tima Unije.⁹³

Četvrti korak u postupku regulira također članak 218. stavak 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije koji nalaže Vijeću da donese odluku o otvaranju pregovora i imenu pregovarača Unije ili voditelja pregovaračkog tima Unije.⁹⁴ Tumačenjem gore navedenih odredbi može se donijeti pravna kvalifikacija da je nastala obaveza za tijela EU (Komisiju i Europsko vijeće) da zauzmu ulogu stranke u postupku. Ako se želi dobiti slika postupka iz određenih odredbi, onda se prije svega trebaju definirati tko je na kojoj strani odnosno tko su stranke postupka. Potpunu sliku stranaka postupka dobiva se tek tumačenjem i članka 50. Ugovora o Europskoj uniji i članka 218. stavak 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. S jedne strane država članica koja je postavila pravni zahtjev, a sa druge strane tijela EU.

Peti korak su prema tumačenju gore navedenih odredbi, pregovori. Pravno gledano i država članica i pregovarač Unije ili voditelj pregovaračkog tima Unije su dužni pregovarati. „Međunarodni ugovori mogu predvidjeti pregovore kao jedino sredstvo ili kao jedno od mogućih sredstava mirnog rješavanja sporova“.⁹⁵ Ovdje se može postaviti pitanje, zašto su pregovori odabrani kao jedino sredstvo „povlačenja“ iz EU. Da li se htjela izbjeći misao o tome da je „povlačenje“ iz EU vrsta pravnog i političkog spora? „Povlačenje“ iz EU s obzirom na interese je pravni spor i kao takvo stanje treba tretirati izlazak članice iz EU pa bi bilo korisno da se dopusti i više načina rješavanja „povlačenja“. Ovdje se kod pregovora treba postaviti pitanje o

⁹²*Ibid.*, čl. 2.

⁹³*Vidi.*, *Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, čl. 218., st. 3.

⁹⁴*Vidi.*, *Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, čl. 218., st. 3.

⁹⁵ J. Andrassy, B. Bakotić, M. Seršić, B. Vukas, *Međunarodno pravo*, 3. dio, Zagreb, 2006., Školska knjiga d.d., str. 5.

ravnopravnosti stranaka pregovora. Sljedeći citat daje naslutiti ocjenu ravnopravnosti pregovora koji EU vodi sa Velikom Britanijom.

„Međutim, britanska vlada morala je da prihvati poraz u nizu zahteva, uključujući i onaj na kome je insistirala Tereza Mej, a odnosi se na to da građani koji budu dolazili tokom tranzicionog perioda budu tretirani različito od onih koji su već u Velikoj Britaniji”.⁹⁶ Niz zahtjeva ukazuje na sadržaj “aranžmana” povlačenja iz članstva te ukazuje da je odnos po prirodi sporan. Stoga je primjena međunarodnih pravila nužna u ovom slučaju. Ali u javnosti se ne spominje primjena međunarodnih pravila. Ako se prihvata „poraz“ onda se postavlja pitanje kakav je to sporazum. Da li je to nagodba ili jednostrano postavljeni sporazum te da li je pravedno riješiti spor jednostrano postavljenim sporazumom sa sadržajem *uzmi ili ostavi*? Pregovore je također regulirao i članak 50. u stavku 4. koji glasi: „Vijeće može pregovaraču uputiti direktive i odrediti poseban odbor u savjetovanju s kojim se pregovori moraju voditi”.⁹⁷

Šesti korak je sastavljanje sporazuma čiji su bitni elementi aranžmani njezina povlačenja a uzgredni element je okvir za njezin budući odnos s Unijom.

Sedmi korak je glasanje u Vijeću gdje će se odlučivati kvalificiranom većinom, uz prethodnu suglasnost Europskog parlamenta, a na prijedlog pregovarača.

Treba naglasiti odredbu članka 50. stavak 11. koji glasi: „Država članica, Europski parlament, Vijeće ili Komisija mogu pribaviti mišljenje Suda o tome je li predviđeni sporazum u skladu s Ugovorima. Ako je mišljenje Suda negativno, predviđeni sporazum može stupiti na snagu samo ako se izmijeni ili ako se revidiraju Ugovori”.⁹⁸ Temeljem ovog stavka članka 50. daje se pravo i jednoj i drugoj strani obraćanja Sudu i zahtijevanje mišljenja koje ima pravnu snagu da zaustavi stupanje na snagu Ugovora dok se ne izmjeni. Pokretanje postupka pred Sudom i dobivanje negativnog mišljenja pred Sudom vraća postupak izlaska iz EU u fazu pregovora. Pitanje je do kada se može ponavljati ovaj institut. Osmi korak je primjena ustavnih pravila države članice o sklopljenom međunarodnom sporazumu. Zaključuje se da je pravni temelj istupanja države članice iz EU ugovor međunarodnog karaktera.

Trenutno stanje istupanja Velike Britanije iz EU je da se vode pregovori te da se odredi finansijski interes EU. Ovo je pitanje za sve ostale članice EU, koliko će morati platiti istupanja iz

⁹⁶ NIP Nedeljnik d.o.o., Sporazum o Bregzitu: *Šta su dogovorile EU i Velika Britanija*, preuzeto 6.4.2018.: <http://admin.nedeljnik.co.rs/nedeljnik/portalnews/eu-i-britanija-postigle-dogovor-o-tranzicionom-periodu/>

⁹⁷ *Op. cit.*, *Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, čl. 50., st. 4.

⁹⁸ *Ibid.*, čl. 50., st. 11.

članstva. „Prva faza pregovora odnosi se na postizanje dogovora o tri pitanja - sudbini evropskih državljana u Velikoj Britaniji posle Brexita i Britanaca u EU, o granici sa Irskom i finansijama, odnosno iznosu finansijskih obaveza Londona prema EU. Postignut je dogovor da Velika Britanija plati račun od 40 do 45 milijardi evra“.⁹⁹

Odnos između prava na samoopredeljenje i izlazak iz EU

Temeljem provedenog istraživanja političke i pravne stvarnosti vezane uz pravo samoopredeljenja i institut istupanja iz EU može se promišljati o vezi između elemenata zadane teme. Što se tiče prava samoopredeljenja isto je promatrano kroz slučaj Katalonije te su analizirane političke izjave čiji su rezultat pojmovi: moral, kultura, ekonomija, političko pravo, radikalizam, propisi, pravna država, ustav, dvostruka politika, ujedinjenost.

Istupanje iz EU promatrano kroz slučaj izlaska Velike Britanije iz članstva obilježeno je pojmovima: podjela, brzi izlazak, uloge, bolni izbor, žaljenje, rez, integracijski procesi, krivnja, delikt. Može se zaključiti da u političkim izjavama ne postoji srodni odnos između prava samoopredeljenja i istupanja iz EU. Političari različito gledaju na jednu i drugu pojavu unutar Europske unije te ne povezuju pravo samoopredeljenja i istupanje iz EU kao pojave iste vrste unutar koje bi se mogao pojaviti srodan odnos. Ako postoji narod koji ima definiran svoj politički, gospodarski i društveni te kulturni interes onda se slučajevi Katalonije i Velike Britanije mogu promatrati kao slučajevi iste vrste između kojih je moguć srodni odnos. Naime, narod Katalonije želi osigurati svoj politički, gospodarski i društveni te kulturni interes kroz osnivanje svoje države, a narod Velike Britanije je smatrao da su im navedni interesi ili umanjeni ili ugroženi članstvom u EU pa su svoj oblik osiguranja interesa definirali kroz istupanje iz članstva. Zajednička veza između dva naroda je osiguranje interesa koji ih svrstavaju u istu vrstu slučajeva. Stoga se oblici mogu smatrati srodnima. Možda da su političari EU dublje ušli u analizu te da su bolje upoznali prirodu naizgled različitih slučajeva te da su tražili istovrsnost, njihove izjave bi sadržavale slične pojmove te bi slučajevi bili tretirani na sličan način. Stoga je izjava Predsjednika Vladimira Putina o vođenju dvostruke politike od strane evropskih čelnika točna i pogađa razmišljanje evropskih političara i tretiranje unutar EU istovrsnih slučajeva na različite načine. Ako se Velikoj Britaniji naglašava da što prije izađe iz EU, to se može tumačiti kao zabrinutost evropskih političara za

⁹⁹ Radio Free Europe / Radio Liberty, *Tereza Mej optimistična o nastavku pregovora o Brexitu*, preuzeto 6.4.2018.: <https://www.slobodnaevropa.org/a/28909246.html>

interese naroda Velike Britanije. Također u slučaju Katalonije, europski političari se pozivaju na Ustav i teoriju konstitucionalizma koja je na snazi u Španjolskoj, dok u slučaju Kosova Ustav Republike Srbije nije na snazi i ne uzima se u obzir postojeći konstitucionalizam.

Što se tiče pravne veze između prava samoopredjeljenja i istupanja iz EU treba uzeti kao posrednike: sastav naroda, ustavno pravo te međunarodno pravo. Temeljem Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima narodi imaju pravo na samoodređenje. Na prvu misao može se zaključiti da je sadržaj samoodređenja slobodan. Odredba kaže da je sadržaj samoodređenja: politički status i osiguravanje gospodarskog, društvenog te kulturnog razvoja. Postavlja se pitanje, koje je pretpostavke potrebno ispuniti da bi se steklo pravo samoodređenja. Samo činjenica postojanja “naroda” prema odredbi bi bila dovoljna uz možda ideju o osamostaljenju i stvaranju vlastite države.

Stvaranje “ideja” veže primjenu prava u djelovanje politike. Ideje bi se u ovom slučaju osnivale na političkim programima te djelovanju političara. Ali, političku ideju o stvaranju države bi cijeli narod trebao prihvatiti. Važna je činjenica da li je narod određenog teritorija jedna nacija ili se sastoji od više nacija. Ako je jedna nacija, onda je dovoljno provođenje referendumu sa pitanjem o ideji stvaranja vlastite države kako bi se utvrdilo da li je nacija jedinstvena. Ali ako se narod sastoji od više nacija, onda primjena pravnog instituta referendumu nije pravedna jer na određenom teritoriju može biti više stanovnika jedne nacije nego druge, koja sačinjava narod tog teritorija i koja možda ne želi stvaranje vlastite države. Demokratsko načelo, o vladavini većine u slučaju stvaranja države se ne bi trebalo primjenjivati ukoliko postoje različite nacije na određenom teritoriju. Španija je prema Ustavu između ostalog (ono što je važno u analizi) pravna država, koja kao najveće vrijednosti svog pravnog uređenja proglašava slobodu i politički pluralizam. Tumačenjem se dolazi do spoznaje da Španija treba poštivati propise međunarodnog prava pa i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, a što se tiče „ideja“ njezina osnova je u nastavku odredbe o slobodi i političkom pluralizmu. Katalonija se smatra teritorijem sa jedinstvenom nacijom te je opravdana primjena referendumu kao pravnog instituta, kojim će se prihvatiti ideja o stvaranju vlastite države.

Stoga su ispunjene pretpostavke naroda koji je prihvatio ideju stvaranja vlastite države te stječe pravo na samoopredjeljenje kojim se dalje koristi u donošenju Ustava, u kojem će definirati svoj politički status i osigurati gospodarski, društveni te kulturni razvoj. Ako Katalonija postane samostalna država, pravni status Španije ostaje nejasan. Španija nije više ista država. Nedostaje

joj dio teritorija i dio stanovništva. Pitanje je da li će Španija nastaviti postojati bez obzira što joj se umanjio dio stanovništva i teritorija. Ako nastavi postojati kao država i to bude prihvaćeno u međunarodnom pravu onda nema uzročne veze između prava samoopredeljenja i istupanja iz članstva EU. Ali, ako Španija prestane postojati kao država zbog proglašenja Katalonije nezavisnom, mehanizmom prava samoopredeljenja uz kvalifikaciju da se Ugovor o EU i Ugovor o funkcioniranju EU smatraju međunarodnim ugovorima, članstvo u EU prestaje *ex lege*. Međunarodno pravo određuje da međunarodni ugovori prestaju postojati propašću jedne od stranaka. Ako Španija kao država prestaje postojati ne postoji niti više pravni temelj njezinog članstva u EU. Može se reći da u tom slučaju postoji veza između prava na samoopredeljenje i članstva u EU. Nije veza sa istupanjem iz EU putem mehanizma članka 50., ali je veza sa članstvom u EU putem instituta međunarodnog prava. Može se reći da postoji posredna veza sa posljedicom istupanja iz EU. Istupanjem države iz EU država prestaje se biti članica EU, stoga je pravo samoopredeljenja preko instituta međunarodnog prava vezano uz članstvo u EU. Stoga se može reći da u odnosu na članstvo u EU pravo samoopredeljenja i institut istupanja iz EU mogu biti istovrsne pravne prirode.

VIII. DIJALEKTIKA KAO METODA UPRAVLJANJA INTEGRACIJOM

Ako se pogleda struktura ovog rada, tada se mogu uočiti dva dijela. Prvi dio rada se može kvalificirati u kratici „ZA EU“, a drugi dio rada gdje su se analizirali čimbenici smanjenja integrativnog kapaciteta EU može se kvalificirati u kratici „PROTIV EU“. Znači, postoji stanje proturječnosti. Iako se na prvo upoznavanje sa EU stanje proturječnosti ne bi prepoznalo, prethodna analiza je dokazala da ovo stanje unutar EU postoji. Naime, može se temeljem potpisanih Ugovora tvrditi da stanje proturječnosti ne postoji, jer da bi Ugovori nastali, morala je postojati suglasnost između država (naroda) koja isključuje proutrječnost. Međutim, prihvaćanje (ili odbacivanje) ne bi trebalo miješati sa postojanjem ili negiranjem određenog stanja. Naravno, stanja se mogu prihvatiti ili odbaciti kakva postoje u trenutku jedne ili druge akcije, ali ulaženje u suštinu zahtijeva raspravu o postojanju ili negiranju stanja. U radu se utvrdilo (potvrdilo) da i jedno i drugo stanje postoji. Ostaje rasprava kako „negirati“ stanje kako bi suština ostala na jednom stanju, i to onom koje se kvalificiralo „ZA EU“. Ukoliko se negira „ZA EU“ ostaje „PROTIV EU“ i tada se može govoriti o dezintegraciji EU. Ako se negira stanje „PROTIV EU“ tada se može govoriti o integraciji EU. Znači, logički odabir koji podržava integrativni kapacitet EU je negiranje stanja „PROTIV“ EU“. „Negiranje“ stanja „PROTIV EU“ može se kvalificirati kao dijalektičko upravljanje integracijom uz uvjet da se stanja „ZA EU“ i „PROTIV EU“ smatraju tezom i antitezom.

„Najprije, imamo tvrdnju kojoj se onda suprotstavlja protutvrdnja i na kraju se te dvije spajaju u sastavljenju cjelinu“. ¹⁰⁰ Znači postoji zakon teza-antiteza-sinteza. Do sinteze se dolazi negiranjem aniteze. Znači, trebala bi ostati teza kao jedno stanje, željeno stanje. Poduzimala se negacija antiteze kako bi u sušitini ostala teza, potvrda. U kontekstu integracije, to bi značilo integracija-dezintegracija-sinteza. Što je sinteza integracije i dezintegracije? Dijalektika zahtijeva da sinteza postane nova teza. Nakon negacije antiteze ne ostaje početna teza nego nastaje nova teza. Znači, potrebne su promjene. Dijalektika uvodi promjene, te se kroz promjene negiraju stanja protiv. Ako se navedeno stavi u kontekst integracije onda nakon provedene negacije dezintegracije, trebala bi ostati neka nova integracija. Integracija na temelju interesa bi trebala dati mjesto integraciji na temelju konstitucionalizma. Ideja EU Ustava se nalazi u dijalektičkom upravljanju integracijom.

¹⁰⁰ B. Russel, *Mudrost zapada*, Split, 2005, Marjan tisak, str. 249.

IX. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

U zaključnim razmatranjima opisati će se uočene veze između pojmova i pojava koji se javljaju neposredno ili posredno uz integrativni kapacitet EU. Na temelju provedene analize u poglavlju o Institucijama EU došlo se do spoznaje o vezi između političke osnove (podjele) na lijeve i desne i stupnja integracije. Iz jednog kvantitativnog stanja (više narodnost) u kvantitativno stanje dva dijela. Na kraju grupiranja nije se postigla cjelina, nego dva dijela, ali se smanjila podijeljenost. Također, utvrdilo se da integrativni kapacitet ovisi o odnosu supranacionalnog i nacionalnog. Veza između supranacionalnog i nacionalnog iz jednog kvalitativnog stanja dovodi do drugog kvalitativnog stanja. Znači, izjednačavanje supranacionalnog i nacionalnog dovodi do veće integracije. Ako se navedena stanja mogu izjednačiti, tada Institucija koja vlada tim stanjima raspolaže integrativnim kapacitetom i moguće je da ostvari određenu razinu integracije. Temeljem provedene analize i navedenih veza može se tvrditi sljedeće: Interesi se mogu zastupati politički (ideološki), supranacionalno, profesionalno, teritorijalno, ili na osnovu nekih drugih uvjerenja, a odabrani način zastupanja utječe na integrativni kapacitet određene Institucije EU.

Formalno pravno može se kvalificirati da integracijsku vezu između članica EU predstavljaju osnivački Ugovori iz kojih proizlaze prava i obaveze za države članice. Ostvarivanjem prava i ispunjavanjem obaveza iz osnivačkih Ugovora, integracijska veza između država članica stalno je na snazi i drži države članice u cjelini zvanj Europska Unija. Ukoliko dođe do kršenja osnivačkih Ugovora, integracijska veza slabi i time dolazi do pitanja povezanosti država članica na nekim drugim osnovama koje bi države članice zadržale u članstvu EU, a da ne pokrenu postupak istupanja iz zajednice. Ova osnova bi se mogla pronaći u „sličnosti“ koja bi kohezirala države članice i kada dođe u pitanje integracijska veza osnovana u Ugovorima. Kohezijska politika i EU fondovi pronalaze načine kako smanjiti „različitosti“ i time povećati „sličnosti“ kako bi se povećala integracijska veza između država članica unutar EU. Ali, kohezijska politika dijeli države članice na manje teritorijalne jedinice: regije. Zamisao je da regije postanu „sličnije.“ Može se zamisliti, da se osnova „sličnost“ i do kraja ostvari te se postigne integracijska veza između regija, tada će nastati paralelna Unija. Postojati će Unija država članica te Unija regija na europskom kontinentu. „Dvije Unije“ kao instrument integracije između europskih naroda. Može se zaključiti da se kroz kohezijsku politiku i EU fondove „prikriveno“ stvara novi europski poredak. Ako se uvode novi subjekti (regije) sa pravima i obavezama, tada se stvorio novi poredak. Novi poredak ima svoj izvor financiranja u EU fondovima. Dalje, povećavanjem broja subjekata u integracijsku

vezu usložnjava sustav kojim se onda otežano upravlja. Sam pojam kohezije uključuje najmanje dvoje „nečega“, a u ovom slučaju dva subjekta, odnosno dvije regije. Ako svaka regija samostalno povlači sredstva kako bi ih ulagala u projekte tada izostaje pojam kohezije. Ako se postavi teza, da se tim modelom regija kohezira sa EU kao cjelinom tada se izostavlja pojam države iz poretka.

Da bi se izbjeglo izostavljanje pojma „kohezije“ tada bi u povlačenju sredstava trebale nastupati barem dvije regije različitih država članica. Zajednički „rad“ na određenim projektima povećao bi integraciju između regija dok samostalno djelovanje ostaje „kohezija“ na papiru. Također se može izvući zaključak da se kohezijska politika i EU fondovi koriste kao regulator tržišta unutar EU. Kontekst tržišnih sloboda (sloboda kretanja robe, sloboda kretanja ljudi, sloboda pružanja usluga i s njom povezanu slobodu poslovnog nastana, sloboda kretanja kapitala) te „razlike“ koje su postojale (i postoje) između država članica (naroda) u trenutku uvođenja navedenih sloboda, dovodi do zaključka da su tržišne slobode omogućile podjelu na one koji su tržišno jači i na one koji su tržišno slabiji (ili po količini ili po cijeni). Ova podjela se nastoji ublažiti te posljedice, neutralizirati ulaganjem, razvojem i oporavkom.

Dalje, zaključak o novcu i proračunu EU. Analiza je pokazala da će novac imati svojstvo integracijske veze ukoliko se potroši na uklanjanje nejednakosti među državama članicama i regijama EU-a. Uklanjanje „različitosti“ pomoću novca je zamislivo stanje. Proračun je „posredno sredstvo“ u integraciji EU, a posreduje između prikupljenog novca i zajedničke politike država članica.

Ako se neofunkcionalističkoj teoriji „nedržavnim subjektima“ dodaju i izabrani predstavnici u EU parlament zbog toga što se isti biraju neposredno na razini Unije, tada postoji veza između EU izbora i teorija integracije. Kvalificirajući predstavnike u EU parlamentu kao „nedržavne subjekte“ neofunkcionalistička teorija integracije pojačava integrativni kapacitet EU.

U analizi pojmova interesa, integracije, separatizma i nacionalizma izdvoji se zajednički element: „aktivan odnos“. Za ostvarenje integracije, separatizma i nacionalizma poteban je „aktivan odnos“ koji može biti različitog oblika pa se stoga interes može povezati sa integracijom, separatizmom i nacionalizmom. U integraciji „povezivanje“ predstavlja „aktivan odnos“ koji se uspostavlja radi zadovoljenja neke potrebe ili težnje putem neke stvari ili vrijednosti. U separatizmu „razdvajanje“ predstavlja „aktivan odnos“. Nacionalizam koji ima oblik odvajanja može se nazvati podvrstom separatizma.

U slučajevima Katalonije i Velike Britanije u pitanju su stanja da narod Katalonije želi osigurati svoj politički, gospodarski i društveni te kulturni interes kroz osnivanje svoje države, a narod Velike Britanije je smatrao da su im navedeni interesi ili umanjeni ili ugroženi članstvom u EU pa su svoj oblik osiguranja interesa definirali kroz istupanje iz članstva. Zajednička veza između dva naroda je osiguranje interesa koji ih svrstavaju u istu vrstu slučajeva. Stoga se oblici mogu smatrati srodnima. U analizi se došlo do zaključka da u političkim izjavama evropskih političara ne postoji srodni odnos između prava samoopredeljenja i istupanja iz EU. Političari različito gledaju na jednu i drugu pojavu unutar Europske unije te ne povezuju pravo samoopredeljenja i istupanje iz EU kao pojave iste vrste unutar koje bi se mogao pojaviti srodan odnos. Stoga je izjava Presjednika Vladimira Putina o vođenju dvostruke politike od strane evropskih čelnika točna i pogoda razmišljanje evropskih političara i tretiranje unutar EU istovrsnih slučajeva na različite načine. Ako se Velikoj Britaniji naglašava da što prije izađe iz EU, to se može tumačiti kao priznanje interesa naroda Velike Britanije. Također u slučaju Katalonije, evropski političari se pozivaju na Ustav i teoriju konstitucionalizma koja je na snazi u Španjolskoj, dok u slučaju Kosova Ustav Republike Srbije nije na snazi i ne uzima se u obzir postojeći konstitucionalizam. Negdje će se priznati interesi, a negdje će se interesi osporavati stanjem konstitucionalizma. Vođenje dvostruke (ili više) politika o istovrsnim slučajevima čimbenik je koji smanjuje integrativni kapacitet EU.

U radu se utvrdilo (potvrdilo) da postoji stanje „ZA EU“ i stanje „PROTIV EU“. Ostaje rasprava kako „negirati“ stanje kako bi suština ostala na jednom stanju, i to onom koje se kvalificiralo „ZA EU“. Ukoliko se negira „ZA EU“ ostaje „PROTIV EU“ i tada se može govoriti o dezintegraciji EU. Ako se negira stanje „PROTIV EU“ tada se može govoriti o intergaciji EU. Znači, logički odabir koji podržava integrativni kapacitet EU je negiranje stanja „PROTIV“ EU“. „Negiranje“ stanja „PROTIV EU“ može se kvalificirati kao dijalektičko upravljanje integracijom uz uvjet da se stanja „ZA EU“ i „PROTIV EU“ smatraju tezom i antitezom. Ali, negiranjem ne ostaje početna teza nego se stvara nova teza. Znači, potrebne su promjene u stanju „ZA EU“. Dijalektika uvodi promjene, te se kroz promjene negiraju stanja protiv EU.

Temeljem raspoloživih spoznaja o evropskom prostoru (povijesnom razvoju) te činjenici da se Evropska unija u vrijeme pisanja ovog rada sastoji od 28 država članica nameće se zaključak o kompleksnosti odnosa i interesa. Heterogenost zajednice danas se prepoznaje prema različitom ekonomskom i socijalnom razvoju svake države (naroda) koja je članica Unije. Kako iz stanja

ekonomske i socijalne heterogenosti izvesti stanje zajedništva u odlučivanju o odnosima i interesima, veliki je izazov u upravljanju integracijom. Stanje heterogenosti nalazi se u suštini evropskog prostora, integracija se nalazi u suštini Evropske unije koja svojom vlašću obuhvaća (ili želi obuhvatiti) taj prostor, dolazi se do zaključka da će se bez demokratskog legitimiteta te svijesti o evropskom građaninu kao dijelu evropskog identiteta ostati na stanju u kojem te dvije suštine egzistiraju svaka za sebe utjecajući neovisno jedna o drugoj na odluke i promjene ekonomskog i socijalnog razvoja država (naroda). Heterogenost evropskog prostora izaziva odnose i interese nacionalne prirode. Homogenost Evropske unije izaziva odnose i interese supranacionalne prirode.

Upravljanje suštinom evropskog prostora koja se nalazi u obliku heterogenosti moguće je upotrebom integrativnog kapaciteta Evropske unije. Međutim, nije dovoljno upotrebljavati samo integrativni kapacitet u savladavanju heterogenosti. Potrebno je raditi na definiranju evropskog identiteta (podrazumijevajući evropskog građanina), evropske jedinstvene javnosti te jedinstvenog evropskog javnog mijenja. Do sada se evropski identitet gradi na dvjema osnovama pa se tako evropljanima nazivaju oni koji žive na evropskom prostoru ili se evropljanima nazivaju oni koji pripadaju članstvu Evropske unije. Navedeno nije jednako stanje. Ako se evropski identitet gradi na jednom ili drugom temelju tada dolazi do podjele na dvije grupe. I to tako, da jedna drugu nužno isključuju. Jedna grupa „evropljana“ živi na evropskom prostoru, a nisu pripadnici zajednice zvane Evropska unija te ako njima damo prednost, kako će se nazivati oni iz druge grupe koji pripadaju Zajednici. U drugom slučaju, ako se prednost u nazivu i upotrebi pojma „evropljanin“ daje onima koji pripadaju Zajednici tada se isključuju oni koji žive na evropskom prostoru.

Rješenje ovog stanja isključivosti može se savladati upotrebom pojma „evropskog građanina“ koji bi obuhvatio i jednu i drugu grupu naroda. Pojam „evropskog građanina“ treba graditi kako bi se postigla homogenost unutar evropskog prostora a time i umanjena ili ukinuta podjela na one koji pripadaju ili ne pripadaju Evropskoj uniji. Prethodno nastalim stanjem ubrzati će se integracija unutar članstva Evropske unije, ali će se i ubrzati ulazak onog dijela naroda koji žele postati članovima evropske unije. Također, za evropskog građanina bi se trebala izgraditi evropska jedinstvena javnost te jedinstveno evropsko javno mijenje. Stoga se dolazi do zaključka da Evropska unija u svom integrativnom kapacitetu treba izgraditi nova sredstva kako bi doprijela do suštine evropskog prostora. Ako evropski prostor podijelimo na njegove elemente: teritorij, stanovništvo i vlast, koji čine njegovo biće, tada se može ocijeniti doseg trenutnog integrativnog

kapaciteta Evropske unije. Ako Evropska unija ne dosegne cjeloviti teritorij kontinenta koji se naziva Evropom, stanovništvo na tom kontinentu i vlast koja upravlja od države do države koje postoje u Evropi (misli se na kontinent), tada postoji stanje da je ugrožen i legitimitet ideje evropske unije. Čemu pojam „Evropsko“ ako taj pojam ne podrazumijeva cijeli kontinent, svo stanovništvo i vlast? Izostavljanjem određenog opsega pojma, on postaje nejasan. Parcijalni pristup ne dopire do suštine. Nadvladati heterogenost integrativnim kapacitetom kojim trenutno raspolaže evropska unija nije moguće dok postoji parcijalni pristup evropskom prostoru. Stoga je integrativni kapacitet nužan, ali i ne dovoljan uvjet za vladanje integracijom evropskog prostora.

Krize poput želje za istupanjem iz EU ili želja naroda za samostalnim državama biti će bespredmetne ukoliko se obuhvati vladanjem cijeli evropski prostor. Izostavljanje nekih naroda izvan Unije dovodi i do krize unutar Unije. Time dolazi do paralize funkcionalnosti i efikasnosti unutar članstva Evropske unije. Uzrok tome je nejasnost pojma „Evropsko“.

X. POPIS KORIŠĆENE LITERATURE

1. Andrassy Juraj, Bakotić Božidar, Seršić Maja, Vukas Budislav, *Međunarodno pravo, 3. dio*, Zagreb, 2006., Školska knjiga d.d.;
2. Baruzzi Arno, *Uvod u političku filozofiju novog vijeka*, Zagreb, 1994., Hrvatska sveučilišna naklada;
3. Bešlić Božena, Copić Matilda, Kosor Kristina, Kulakowski Nataša, Maletić Ivana, Zrinušić Nada, *Upravljanje EU projektima*, Zagreb, 2014, TTIM4PIN d.o.o.;
4. Cerovac Mladen, Faulend Michael, Mintas Hodak Ljerka, Majić Helena, Mataija Mislav, Mijatović Nikola, Ondelj Ivona, Sokol Tomislav, Šimac Smiljan, Škreb Marko, Šošić Vedran, Vidović Božena, Mikuš Žigman Nataša, *Europska unija*, Zagreb, 2010, Zagrebačka škola ekonomije i managementa;
5. Dimitrijević Vojin, Stojanović Radoslav, *Međunarodni odnosi, osnovi opšte teorije*, Beograd, 1979., „Nolit“;
6. Đorđević Jovan, predsjednik Redakcionog odbora i Naučne grupe, *Politička enciklopedija*, Beograd, 1975., „Savremena administracija“;
7. Đulabić Vedran, *Regionalizam i regionalna politika*, Zagreb, 2007, Društveno veleučilište u Zagrebu;
8. Fontaine Pascal, Europa u 12 lekcija, Bruxelles, 2011., *Ured za publikacije Europske unije*;
9. Habermas Jürgen, Eseji o Europi, s priložima Dietera Grimma i Hansa Vorländera, 2008, Zagreb, Školska knjiga d.d.;
10. Hicks Sajmon, *Politički sistem Evropske unije*, Beograd, 2007., Službeni glasnik;
11. Hyllseth, Elisabeth, Indset Marthe, Kostovska Sanja, *Priručnik o Europskoj uniji: za državne službenike u Republici Hrvatskoj*, Zagreb, 2006., Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija RH;
12. Institut političkih nauka Pravnog fakulteta u Beogradu. *Mala politička enciklopedija*, Beograd, 1966, Savremena administracija;
13. Le Fur Louis, *Međunarodno javno pravo*, Beograd, 2010, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu;
14. Maldini Pero, *Demokracija i demokratizacija*, Dubrovnik, 2008, Sveučilište u Dubrovniku;

15. Maletić Ivana, Kosor Kristina, Copić Matilda, Ivanković Knežević Katarina, Zrinušić Nada, Bešlić Božana, Bukovac Saša, Kulakowski Nataša, Karačić Mladenka, Rajaković Marija, Tufekčić Marija, Petričko Ivana, Valić Sabina, *EU projekti – od ideje do realizacije*, Zagreb, 2016, TIM4PIN d.o.o.;
16. Maritain Jacques, *Čovjek i država*, Zagreb, 1992, Globus nakladi zavod, Školska knjiga;
17. Meier Hans, Rausch Heinz, Denzer Horst, *Klasici političkog mišljenja*, 2. svezak, Zagreb, 1998., Golden marketing;
18. Mitrović M. Dragan, *Teorija države i prava*, Beograd, 2010, Dosije studio;
19. Russel Bertrand, *Mudrost zapada*, Split, 2005, Marjan tisak;
20. Saurugger Sabine, *Teorije i koncepti europske integracije*, Zagreb, 2013, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu;
21. Tufekčić Marija, Tufekčić Željko, *EU Politike i fondovi 2014-2020*, Zagreb, 2013, Plavi Partner d.o.o.;
22. Vasović Vučina, *Savremene demokratije*, II izdanje, Beograd, 2012, Službeni glasnik;
23. Vinsent Endrju, *Teorije države*, Beograd, 2009, Službeni glasnik.

Elektronski izvori:

1. Deutsche Welle, *Nacionalizam s istoka Europe*, preuzeto 13.8.2018.: <https://www.dw.com/hr/nacionalizam-s-istoka-europe/a-42077462>;
2. Deutsche Welle, *Napetosti u Kataloniji se nastavljaju*; preuzeto 6.4.2018.: <http://www.dw.com/hr/napetosti-u-kataloniji-se-nastavljaju/a-40622333>;
3. Direktno.hr, *Val separatizma širi se Europom*, Propuls d.o.o., preuzeto 13.8.2018.: <https://direktno.hr/direkt/val-separatizma-siri-se-europom-evo-koje-zemlje-imaju-problema-sa-separatizmom-svojih-regija-99621/>;
4. Europska komisija, *Sastav*, preuzeto 31.7.2018.: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_hr#sastav;
5. Europska komisija, *Pregled*, preuzeto 31.7.2018.: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-central-bank_hr;
6. Europska komisija, *Pregled*, preuzeto 31.7.2018.: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-court-auditors_hr;

7. Europska komisija, *Pregled*, preuzeto 13.8.2018.: https://europa.eu/european-union/about-eu/money/revenue-income_hr;
8. Europska komisija, *Vijeće Europske unije*, preuzeto 31.7.2018.: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/council-eu_hr;
9. Europska komisija, *Pregled*, preuzeto 31.7.2018.: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_hr;
10. Europski parlament, *Zakonodavne ovlasti; Kako funkcionira zakonodavni proces?*, preuzeto 31.7.2018. <http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hr/powers-and-procedures/legislative-powers>;
11. Hrvatski Telekom d.d., Trump: *Volio bih da Španjolska ostane ujedinjena*, preuzeto 6.4.2018.: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/trump-volio-bih-da-spanjolska-ostane-ujedinjena-20170926>;
12. Index promocija d.o.o., *Macron pozvao na mirno rješenje sukoba u Španjolskoj: "Katalonija nije ugnjetavana"*; preuzeto 6.4.2018.: <http://www.index.hr/vijesti/clanak/macron-pozvao-na-mirno-rjesenje-sukoba-u-spanjolskoj-katalonija-nije-ugnjetavana/1000034.aspx>;
13. Index promocija d.o.o., *Merkel i Macron podupiru Španjolsku u krizi s Katalonijom*; preuzeto 6.4.2018.: <http://www.index.hr/vijesti/clanak/merkel-i-macron-podupiru-spanjolsku-u-krizi-s-katalonijom/1002026.aspx>;
14. Index promocija d.o.o., *Putin o Kataloniji: "Dvostruka mjerila opasna su za Europu"*, preuzeto 6.4.2018.: <http://www.index.hr/vijesti/clanak/putin-o-kataloniji-dvostruka-mjerila-opasna-su-za-europu/1002091.aspx>;
15. Matijašević, I.E. (priređila), za Tportal.hr, *Ovo su separatisti od kojih strepi europska unija, Hrvatski telekom d.d.*, preuzeto 13.8.2018.: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/ovo-su-separatisti-od-kojih-strepi-europska-unija-20140918>;
16. Mendušić Silvana, za Telegram media grupa d.o.o., *Ako još uvijek niste sigurni što Katalonija zapravo želi, podsjećamo na naš vodič kroz referendum*, preuzeto 6.4.2018.: <https://www.telegram.hr/price/referendum-o-neovisnosti-katalonije-kako-je-stvar-eskalirala-sto-bi-se-moglo-dogoditi-i-sto-to-znaci/>;
17. Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije, *Proces EU integracija i regionalna saradnja*, preuzeto 27.8.2018.: <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php teme/proces-pristupanja-republike-srbije-eu?lang=lat>

18. Ministarstvo uprave, *Kako je izgledao put Reublike Hrvatske ka punopravnom članstvu u Europskoj uniji?*, preuzeto 27.8.2018.: <https://uprava.gov.hr/kako-je-izgledao-put-republike-hrvatske-ka-punopravnom-clanstvu-u-europskoj-uniji/12417>
19. Ministarstvo uprave, *Što predstavlja proces stabilizacije i pridruživanja?*, preuzeto 8.8.2018.: <https://uprava.gov.hr/sto-predstavlja-proces-stabilizacije-i-pridruzivanja-13973/13973>;
20. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, *Multilateralni odnosi, O Europskoj uniji – Proces stabilizacije i pridruživanja*, preuzeto 8.8.2018.: [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/europska-unija-\(eu\)/proces-stabilizacije-i-pridruzivanja/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/europska-unija-(eu)/proces-stabilizacije-i-pridruzivanja/)
21. "N1 info", Autor članka 50: *Žao mi je što ga koristi Velika Britanija*, preuzeto 6.4.2018.: <http://hr.n1info.com/a187806/Svijet/Svijet/Autor-clanka-50-Zao-mi-je-sto-ga-koristi-Velika-Britanija-ali-ne-osjecam-se-krivim.html>
22. NIP Nedeljnik d.o.o., *Sporazum o Bregzitu: Šta su dogovorile EU i Velika Britanija*, preuzeto 6.4.2018.: <http://admin.nedeljnik.co.rs/nedeljnik/portalnews/eu-i-britanija-postigle-dogovor-o-tranzicionom-periodu/>;
23. Nova TV d.d., *Što slijedi nakon referenduma u Kataloniji? Odgovori na osam ključnih pitanja o krizi u Španjolskoj*, preuzeto 6.4.2018.: <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/sto-slijedi-nakon-referenduma-u-kataloniji-odgovori-na-osam-pitanja-o-krizi-u-spanjolskoj---491185.html>;
24. Palokaj Augustin, za HANZA MEDIA d.o.o., *JUNCKER POBRAO PLJESAK 'Ovo nije kraj Europske unije! Pozivam Britaniju da izađe što prije'*, preuzeto 18.4.2018.: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/juncker-pobrao-pljesak-ovo-nije-kraj-europske-unije-pozivam-britaniju-da-izade-sto-prije/4466465/>;
25. Radio Free Europe / Radio Liberty, *Tereza Mej optimistična o nastavku pregovora o Brexitu*, preuzeto 6.4.2018.: <https://www.slobodnaevropa.org/a/28909246.html>;
26. Styria medijski servisi d.o.o., *Merkel: Ovo je veliki rez za EU; Hollande: Europa je na kušnji*, preuzeto 6.4.2018.: <https://www.24sata.hr/news/merkel-ovo-je-veliki-rez-za-eu-hollande-europa-je-na-kusnji-480178>;

27. Styria medijski servisi d.o.o., *PRVA REAKCIJA ANGELE MERKEL: 'Jako nam je žao, ali EU je dovoljno jaka da preživi Brexit'*, preuzeto 6.4.2018.: <https://net.hr/danas/svijet/prvva-reakcija-angele-merkel-jako-nam-je-zao-ali-eu-je-dovoljno-jaka-da-prezivi-brexit/>;
28. Ujedinjeni narodi, *Povelja Ujedinjenih naroda*, preuzeto 18.4.2018.: http://www.mvep.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/ugovori/povelja_un_hr.pdf;
29. Ujedinjeni narodi, *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima*, (rezolucija br. 2200 A /XXI, usvojen 16.12.1966., stupio na snagu 23.3.1976. godine), preuzeto 18.4.2018.: https://pravosudje.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Pravo%20na%20pristup%20informacijama/Zakoni%20i%20ostali%20propisi/UN%20konvencije/Međunarodni_pakt_o_građanskim_i_politickim_pravima_HR.pdf;
30. Vlašić Tajana, za Telegram media grupa d.o.o., *Plenković je održao govor pred zastupnicima u Europskom parlamentu*, preuzeto 6.4.2018.: <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/plenkovic-je-odrzao-govor-pred-zastupnicima-u-europskom-parlamentu/>;

XI. POPIS OSTALE ISTRAŽIVAČKE GRAĐE

1. Ujedinjeni narodi, *Povelja Ujedinjenih naroda*, preuzeto 18.4.2018.:
http://www.mvep.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/ugovori/povelja_un_hr.pdf
2. Ministarstvo vanjskih poslova RH, *Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, preuzeto 6.4.2018.,
<http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/pregovori/111221-lisabonski-prociscena.pdf>

XII. SAŽETAK I KLJUČNE REČI

Integrativni kapacitet Evropske unije nalazi se u biću te zajednice koja egzistira na dijelu evropskog prostora. Elementi integrativnog kapaciteta opisani su i analizirani na objektivan način koji je temeljen spoznajom o integraciji kao suštini Evropske unije. Unutarnja integracija kao i vanjska koja se očituje u proširenju zajednice na evropskom prostoru povećanjem broja država članica, izvodi se iz integrativnog kapaciteta. Elementi integrativnog kapaciteta određeni su analizom političko-pravnog poretka Evropske unije. Kroz analizu elementa integrativnog kapaciteta došlo se do zaključka da izjednačavanje supranacionalnog i nacionalnog dovodi do veće integracije. Ako se navedena stanja mogu izjednačiti, tada Institucija koja vlada tim stanjima raspolaže integrativnim kapacitetom i moguće je da ostvari određenu razinu integracije.

Također, došlo se do spoznaje da ukoliko dođe do kršenja osnivačkih Ugovora, integracijska veza slabi i time dolazi do pitanja povezanosti država članica na nekim drugim osnovama koje bi države članice zadržale u članstvu EU, a da ne pokrenu postupak istupanja iz zajednice. Ova osnova bi se mogla pronaći u „sličnosti“ koja bi kohezirala države članice i kada dođe u pitanje integracijska veza osnovana u Ugovorima. Analiza je pokazala da će novac imati svojstvo integracijske veze ukoliko se potroši na uklanjanje nejednakosti među državama članicama i regijama EU-a. Uklanjanje „različitosti“ pomoću novca je zamislivo stanje. Proračun je „posredno sredstvo“ u integraciji EU, a posreduje između prikupljenog novca i zajedničke politike država članica.

Temeljem raspoloživih spoznaja o evropskom prostoru (povijesnom razvoju) te činjenici da se Evropska unija u vrijeme pisanja ovog rada sastoji od 28 država članica nameće se zaključak o kompleksnosti odnosa i interesa. Heterogenost zajednice danas se prepoznaje prema različitom ekonomskom i socijalnom razvoju svake države (naroda) koja je članica Unije. Kako iz stanja ekonomske i socijalne heterogenosti izvesti stanje zajedništva u odlučivanju o odnosima i interesima, veliki je izazov u upravljanju integracijom. Možda se navedenim stanjem može vladati dijalektičkim odnosom prema stanjima „ZA EU“ i „PROTIV EU“. Ili analizom pojma „Evropsko“. Nadvladati heterogenost integrativnim kapacitetom kojim trenutno raspolaže evropska unija nije moguće dok postoji parcijalni pristup evropskom prostoru. Stoga je integrativni kapacitet nužan, ali ne i dovoljan uvjet za vladanje integracijom evropskog prostora. Ako Evropska unija ne dosegne cjeloviti teritorij kontinenta koji se naziva Evropom, stanovništvo na tom

kontinentu i vlast koja upravlja od države do države koje postoje u Evropi (misli se na kontinent), tada postoji stanje ugroženosti legitimiteta ideje evropske unije. Čemu pojam „Evropsko“ ako taj pojam ne podrazumijeva cijeli kontinent, svo stanovništvo i vlast ? Izostavljanjem određenog opsega pojma, on postaje nejasan. Parcijalni pristup ne dopire do suštine.

Spoznaja da vođenje dvostruke (ili više) politika o istovrsnim slučajevima čimbenik je koji smanjuje integrativni kapacitet EU, a može i pomoći ocjeni i praćenju političkog ponašanja na evropskom prostoru.

Ključne reči: Evropska unija, evropski prostor, integrativni kapacitet, integracija, dijalektika, promjene.

SUMMARY AND KEY WORDS

Integrative capacity of the European Union

Integrative capacity of the European Union lays within the essence of the community, which exists on a part of European space. The elements of integrative capacity are described and analyzed in an objective knowledge-based way of integration as the substance of European Union. Both integrations, internal and external, which is manifested in the expansion of the community on the territory of the European Union by increasing the number of member states, is derived from the integrative capacity. The elements of the integrative capacity are determined by an analysis of the political-legal order of the EU. Through the analysis of the integrative capacity elements the conclusion arises that equalization of supranational and national leads to the greater integration. If these states can be equalized, then the Institution which rules those states disposes of integrative capacity and then it is possible for it to achieve certain level of integration.

There was also a comprehension that, if it comes to the breach of the founding Contracts, the integration bond is weakening and with it, there comes a question of connectivity between the member states on some other bases, which would otherwise keep the member states within the membership without initiating the procedure of withdrawal from the community. This base could be found in “similarity” which could unite the member states even when the contract-based integration connection comes to question. The analysis has showed that the money will have the attribute of the integrational link, if spent on removing of inequalities between the member states and EU regions. Removing the „dissimilarities“ with help of money is a conceivable condition. The budget is an „indirect mean“ in EU integration, and it mediates between the money collected and the common politics of the member states.

With the available comprehension of european space (historical development) and the fact that EU at the time of creating this paper consists of 28 member states, the conclusion of complexity of relations and interests imposes. Heterogeneity of the community today is recognized through the diverse economical and social development of each member state (nation) which forms an Union member. There is a great challenge in running the integration on how to perform the community of decision making on relations and interests out of the state of economical and social heterogeneity. Perhaps it can be ruled upon this condition with the dialectical relationship towards conditions „PRO EU“ and „CON EU“. Or with the analysis of the term „European“. To overrule

the heterogeneity with integrative capacity which EU currently has, is not possible as long as there is a partial approach towards the european space. Therefore the integrative capacity is necessary but not sufficient condition for ruling the integration of european space. If European Union doesn't reach the complete territory of a continent called Europe, the population on that continent and the authority that rules from state to state existing in Europe (meant the continent), then there exists the state of vulnerability of the EU idea. What is the use of the term „European“ if the term doesn't allude the whole continent, entire population and authority? By leaving out the specific volume of the term, it becomes unclear. Partial approach doesn't reach the essence.

Comprehension of running dual (or more) politics on equivalent instances is a factor that reduces integrative capacity of the EU, and this also can help in evaluating and tracking of political behavior in european space.

Key words: European Union, european space, integrative capacity, integration, dialectics, changes.

XIII. BIOGRAFIJA STUDENTA

Goran Matošević rođen je 15. marta 1981. godine u Tuzli, Bosna i Hercegovina. Formalno obrazovanje započeto u Tuzli, nastavio je u Zagrebu, gdje je završio osnovnu i srednju školu, a 2004. godine je diplomirao na Fakultetu prometnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu te stekao titulu diplomirani inženjer prometa. Od stranih jezika, koristi aktivnu razinu znanja engleskog.

Posvetio se radu u struci. Radom u realnom sektoru i izloženošću utjecajima gospodarstva, sociologije i prava, jačaju interesi za dodatnim znanjima iz područja gospodarstva i pravnih nauka. Studij prava započinje 2010. godine, kada upisuje Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Studij prava nastavlja 2014. godine na Fakultetu za poslovne studije i pravo u Beogradu, Univerziteta UNION – Nikola Tesla iz Beograda gdje završava diplomiranjem 2017. godine i stječe titulu diplomirani pravnik na temi iz radnog prava pod mentorstvom prof.dr. Draška Bosanca. Iste godine upisuje Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, Master program akademske studije prava.

Goran Matošević u svom pravnom obrazovanju orijentiran je prema teoriji i filozofiji prava izučavajući tumačenje i logiku prava, ali ne izostavljajući pozitivno pravo kao odraz trenutnog stanja duha društva u kojem živi.

Pod vodstvom i savjetima svog Mentora prof.dr. Slaviše Kovačevića dublje se zanima za politiku, koju stavlja u kontekst poboljšanja društvenih odnosa između naroda. Konceptualizacija politike na navedeni način pridonosi miru i sigurnosti građaninu 21. vijeka.